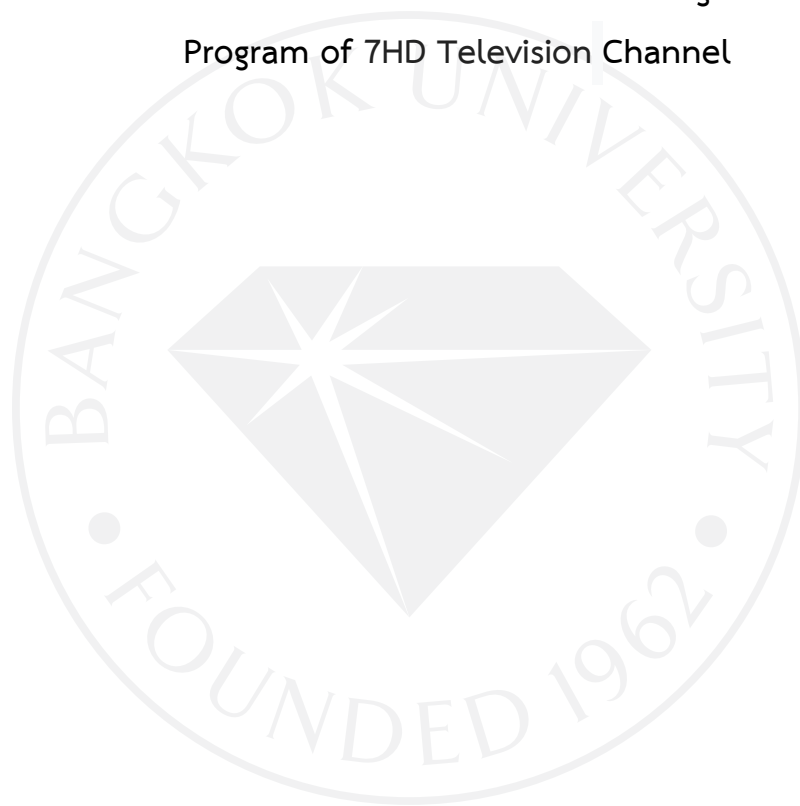

กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าว
สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

News Presentation Process and Fake News Screening of News Television
Program of 7HD Television Channel

กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

News Presentation Process and Fake News Screening of News Television Program of
7HD Television Channel

การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2562

©2563

กัณฐ์ทัฬห เลิศฤทธิเชษฐ

สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์

เรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง
7HD

ผู้วิจัย กัญฐัทพ์ เลิศฤทธิเศรษฐ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรพงษ์ พวงเล็ก)

ผู้เชี่ยวชาญ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อริชัย อรรคอุดม)

(อาจารย์ วิรัตน์ รัตตากร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

18 กรกฎาคม 2563

กัมรินทร์ เลิศฤทธิเศรษฐ์. ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการสื่อสารเชิงกลยุทธ์),
กรกฎาคม 2563, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
(63 หน้า)

อาจารย์ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรพงษ์ พวงเล็ก

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD” มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD 2) เพื่อศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการ ข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD 3) เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD และ 4) เพื่อศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study Method) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้จัดการฝ่ายข่าว 2) บรรณาธิการข่าว 3) ผู้สื่อข่าว รวมทั้งหมด 9 คน ผลการวิจัยพบว่าความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ ช่อง 7HD ประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ 1) ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ 2) การโฆษณาชวนเชื่อ 3) ข่าวที่นำเสนอ เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 4) การแอบอ้าง รูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD มีทั้งสิ้น 7 รูปแบบ คือ 1) เสียตสีหรือล้อเลียน 2) เชื่อมโยงมั่ว 3) ชี้นำให้เข้าใจผิด 4) บริบทที่เป็นเท็จ 5) บิดเบือน 6) ปลอมแปลง 7) เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต 2) ขั้นตอนตรวจสอบและการคัดกรอง 3) ขั้นตอนผลิตรายการ 4) ขั้นตอนหลังการผลิต และวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกอง บรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น 2) ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว 3) ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และ 4) สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

คำสำคัญ: กระบวนการนำเสนอข่าว, การคัดกรองข่าวปลอม, รายการข่าวช่อง 7HD

Lertritthisate, G. M.Com.Arts (Strategic Communications), July 2020,
Graduate School, Bangkok University.

News Presentation Process and Fake News Screening of News Television
Program of 7HD Television Channel (63 pp.)

Advisor: Asst.Prof. Weerapong Ponglek, Ph.D.

ABSTRACT

This qualitative study aims to news presentation process and fake news screening of news television program of television channel 7HD. Its objectives are 1) To study the meaning of fake news from the perspective of news editorial team on television channel 7HD. 2) To study the form of fake news from the perspective of news editorial team of television channel 7HD. 3) To study the process of presentation. News of news programs on television channel 7HD. 4) To study how to screen fake news of the news editorial staff of television channel 7HD. This research is a qualitative research in a case study. Data was collected through In-depth interviews with 3 key informants 1) News Manager 2) News Editor 3) Reporter Total 9 people. The research results were found that the meaning of fake news in the view of the news editors of television channel 7HD consists of 4 things. 1) News that contains false content 2) Propaganda 3) News presented in the side 4) Impersonation. There are 7 forms of fake news in the news editorial view of television channel 7HD. 1) Satire or parody 2) Connect mimic 3) Misrepresent 4) False context 5) Perversion 6) Counterfeit 7) Change according to purpose. The news presentation process of the news program on TV television channel 7HD has 4 steps 1) Pre-production process 2) Inspection and screening process 3) Production process 4) Post-production process. And the screening method for fake news of the news editor's office, television channel 7HD, has 4 steps 1) Evaluate the content for preliminary observation 2) Check for the source of the news 3) Check the accompanying sources 4) Ask the agency or expert directly.

*Keywords: News Presentation Process, Fake News Screening, News Program of
Television Channel 7HD*

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีรพงษ์ พวงเล็ก อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้ให้คำแนะนำตั้งแต่เริ่มต้นงานวิจัย และเปิดโอกาสให้เลือกทำประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ และคิดว่าจะสามารถนำมาต่อยอดความรู้ให้กับองค์กร และเพื่อให้งานวิจัยนั้นออกมามีประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ออกมาสมบูรณ์แบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งในความทุ่มเทของอาจารย์ และขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ที่ให้สัมภาษณ์ประกอบกรทำวิจัยทุกท่านในการให้ข้อมูลและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้วิจัยเข้าถึงข้อมูลในการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าว ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อค้นพบแนวทางการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตลอดจนคณะอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง ที่ให้โอกาส มอบทุนการศึกษา หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต รวมถึงฝ่ายข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD หัวหน้างาน เพื่อนร่วมงานที่เข้าใจและเอื้อเฟื้อเวลาการทำงาน และเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่คอยเป็นแรงผลักดัน และคอยให้กำลังใจกับผู้วิจัยเสมอมา

กัณฐ์ทัฬห เลิศฤทธิเศรษฐ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 คำถามของงานวิจัย	2
1.4 ขอบเขตของงานวิจัย	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	4
บทที่ 2 แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม (Fake News)	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร (Gatekeeper)	8
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting)	10
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว	11
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	15
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	23
3.1 สนามวิจัย	23
3.2 การเข้าสู่สนามวิจัย	25
3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก	26
3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	27
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ	31
3.6 การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	32
3.7 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	34
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	34
4.2 ความหมายของคำว่าข้าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข้าวช่อง 7HD	35
4.3 รูปแบบของข้าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข้าวช่อง 7HD	37
4.4 กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD	41
4.5 วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD	44
บทที่ 5 สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ	49
5.1 สรุปผลการวิจัย	49
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	50
5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	54
บรรณานุกรม	55
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก	58
ภาคผนวก ข ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก	61
ประวัติผู้เขียน	63
เอกสารข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิ์ในรายงานการค้นคว้าอิสระ	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1: แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)	29
ตารางที่ 4.1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก	34

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 3.1: รายการข้าวที่มีเรตติ้งสูงสุด ปี 2561	24
ภาพที่ 3.2: รายการข้าวที่มีเรตติ้งสูงสุด ปี 2562	24
ภาพที่ 3.3: รายการข้าวที่มีเรตติ้งสูงสุด ปี 2563	25
ภาพที่ 4.1: รูปแบบของข้าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข้าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD	41
ภาพที่ 4.2: กระบวนการนำเสนอข้าวของรายการข้าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD	44
ภาพที่ 4.3: วิธีการคัดกรองข้าวปลอมของกองบรรณาธิการข้าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD	48

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สื่อโทรทัศน์นับเป็นสื่อที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อคนในสังคมทุกประเทศทั่วโลก โดยรายการทางโทรทัศน์ในปัจจุบันมีบทบาทต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้คน ซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ตลอดจนความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือแม้แต่ความบันเทิง ให้แก่ผู้คนที่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และอาจกล่าวได้ว่าสื่อโทรทัศน์มีบทบาทในการเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการพัฒนาสังคมเพราะโทรทัศน์เป็นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ทุกบ้านมี จากข้อมูลการครอบครองโทรทัศน์ของครัวเรือนในประเทศไทยที่พบว่า ครัวเรือนส่วนบุคคลของไทยร้อยละ 94.9 มีโทรทัศน์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อสังคมไทยเพราะเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายกับทุกเพศทุกวัย การเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์ประกอบกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารและระบบอินเทอร์เน็ตส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเสพข่าวสารของผู้บริโภคในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้คนส่วนใหญ่หันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ มีการส่งต่อข่าวปลอม (Fake News) เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลสุขภาพซึ่งพบว่า มีการส่งต่อกันแบบผิด ๆ สูงกว่าร้อยละ 80 จากบรรดาข่าวปลอมทั้งหมด และในระยะหลังยังพบเห็นข่าวปลอมเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง หรือข่าวต่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้ยังพบข้อมูลที่น่าสนใจอีกว่า ข่าวปลอมในสื่อสังคมออนไลน์ อย่างเช่น ทวิตเตอร์ มีแนวโน้มที่จะถูกรีทวีตมากกว่าข่าวที่นำเสนออย่างถูกต้องและเป็นความจริง ขณะเดียวกันองค์กรสื่อหรือสำนักข่าวก็หันมาให้ความสำคัญในเรื่องการตรวจสอบข่าวปลอมมากยิ่งขึ้น เพราะเรื่องนี้ถือเป็นประโยชน์สาธารณะที่สร้างผลกระทบต่อผู้คนในวงกว้าง ด้านเจ้าของแพลตฟอร์มแม้ว่าการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียจะเป็นเรื่องเสรีภาพของการสื่อสารแต่เมื่อเจ้าของแพลตฟอร์มมีการพัฒนาแพลตฟอร์มขึ้นมาเพื่อมุ่งหวังรายได้ในเชิงพาณิชย์ก็ต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย (ณัฐนันท์ อธิธิยาภรณ์, 2562)

สำหรับรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD นับได้ว่าเป็นรายการข่าวที่มีความโดดเด่นในแง่ของความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง แม่นยำ ตลอดทุกช่วงเวลาของรายการข่าว เช้า เที่ยง เย็น รายงานข่าวแบบรวดเร็ว ฉับไว เที่ยงตรง นอกจากนี้ยังทำหน้าที่สะท้อนปัญหาและคุณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคผ่านช่วงรายการข่าวสำคัญทั้งสัปดาห์ ชีวิต ช่วยชาวบ้าน ซึ่งทั้งหมดล้วนมีเอกลักษณ์และได้รับความนิยมสูงสุดจากผู้ชมด้วยเรตติ้งสูงสุดเป็นอันดับ 1 ติดต่อกันมาโดยตลอด ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการ

ข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ รวมถึงการรับมือกับข่าวปลอม ในฐานะสื่อมวลชน ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงาน สื่อมวลชน และผู้ใช้งาน สื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อเข้าใจลักษณะของข่าวปลอม และการสร้างความรู้เท่าทันข่าวปลอมในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าว สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
- 1.2.2 เพื่อศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
- 1.2.3 เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
- 1.2.4 เพื่อศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

1.3 คำถามของงานวิจัย

- 1.3.1 ความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นอย่างไร
- 1.3.2 รูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นอย่างไร
- 1.3.3 กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นอย่างไร
- 1.3.4 วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจใน “กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD” โดยขอบเขตของการวิจัยแบ่งตามลำดับออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านกรณีศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เป็นวิธีการดำเนินการวิจัยโดยเลือกสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เนื่องจากรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ได้รับรางวัลมากมาย เช่น รางวัล World ASEAN Awards สาขาสื่อสารมวลชนดีเด่น ประจำปี 2562 รางวัล NACC Awards 2019 ประเภทการนำเสนอข่าวหรือสารคดีเชิงข่าวต่อต้าน

กลไกทุกรูปแบบในสังคม รางวัลองค์กรสื่อมวลชนดีเด่นแห่งปี 2563 จากสมาคมสมาพันธ์นักข่าว (ประเทศไทย) ฯลฯ และนอกจากนั้นยังได้รับการยอมรับว่าประสบความสำเร็จจากการวัดเรตติ้งว่าเป็นช่องทางที่มีเรตติ้งเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD มาเป็นตัวอย่างที่เป็นตัวแทนกรณีศึกษา (Instrumental Case) ของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลที่วิวัฒนาการในประเทศไทย เพื่อหาแนวทางข้อสรุปของกระบวนการนำเสนอและการคัดกรองข่าวปลอม

1.4.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) เป็นวิธีดำเนินการวิจัย โดยผู้วิจัยได้พิจารณาตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้มี 3 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 9 คน ได้แก่

1.4.2.1 ผู้จัดการฝ่ายข่าว จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นตำแหน่งในระดับผู้บริหารระดับสูง มีอำนาจในการสั่งการต่าง ๆ และตัดสินใจในการคัดเลือกประเด็นข่าวก่อนการนำเสนอ

1.4.2.2 บรรณาธิการ จำนวน 4 คน คือ บรรณาธิการข่าวสังคม บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ บรรณาธิการข่าวการเมือง และบรรณาธิการข่าวอาชญากรรม เนื่องจากข่าวทั้ง 4 ประเภทนี้เป็นข่าวเนื้อหาหลักที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD นำเสนอ

1.4.2.3 ผู้สื่อข่าว จำนวน 4 คน มาจาก 4 ประเภทสายข่าวที่ไม่ซ้ำกันและมีประสบการณ์การทำงานเป็นผู้สื่อข่าวไม่น้อยกว่า 10 ปี

1.4.3 ขอบเขตด้านเนื้อหา

สำหรับเนื้อหาที่ใช้ศึกษาในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยต้องการศึกษากระบวนการก่อนนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD และศึกษาความหมายของคำว่าข่าวปลอมสู่กระบวนการคัดกรองข่าวปลอมไปยังการนำเสนอข่าวของรายการข่าว

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ประโยชน์ด้านองค์ความรู้

1.5.1.1 เข้าใจความหมายและรูปแบบของข่าวปลอม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

1.5.1.2 ได้แนวทางการต่อยอดพัฒนารายการประเภทข่าวให้เป็นกระบอกเสียงที่สามารถบอกกล่าวข้อเท็จจริงได้ เนื่องจากปัจจุบันภัยจากข่าวปลอมเป็นภัยที่ทำลายสังคมไทยและโลก เพราะสร้างความตื่นตระหนกซึ่งไม่เป็นผลดีกับสังคม

1.5.2 ประโยชน์ด้านการนำไปใช้

1.5.2.1 สามารถนำผลลัพธ์ไปเป็นแบบอย่างให้กับหน่วยงานสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ เว็บไซต์ออนไลน์ รวมถึงสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ

1.5.2.2 เพื่อเป็นแนวทางในการคัดกรองข่าวปลอมสำหรับประชาชนต่อไป

1.5.2.3 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอข่าวให้มีความถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.6.1 กระบวนการนำเสนอข่าว หมายถึง ขั้นตอนของการสื่อสารเพื่อเสนอข้อมูลความรู้ ความคิดเห็น หรือความต้องการไปสู่ผู้รับสาร โดยใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ บอกเล่าเรื่องราว คำบอกกล่าว คำเล่าลือ โดยถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่ผสมผสานกันระหว่างศิลปะการพูดกับการแสดง ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านสื่อและอุปกรณ์ได้อย่างเหมาะสม

1.6.2 การคัดกรองข่าวปลอม หมายถึง ความสามารถของกองบรรณาธิการในการวิเคราะห์ ข้อมูล ตีความหมาย ประเมินข่าวสารที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ จากการถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริง ด้วยการเข้าถึง แยกแยะ วิเคราะห์ และประเมินตามการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อ รวมทั้ง ตรวจสอบข้อเท็จจริงในข้อมูลที่เปิดรับก่อนที่จะเชื่อหรือนำเสนอข้อมูลในรายการข่าว

1.6.3 รายการข่าวช่อง 7HD หมายถึง รูปแบบรายการที่นำเสนอเหตุการณ์ เรื่องราว ข้อเท็จจริง หรือข้อคิดเห็นที่น่าสนใจ ที่มีผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ โดยใช้วิธีการนำเสนอทั้งใน ลักษณะของการประกาศ การอ่านคำบรรยายข่าวประกอบภาพโดยผู้ประกาศข่าว การรายงานพิเศษ หรือการสัมภาษณ์โดยผู้สื่อข่าวหรือผู้รายงานข่าวในสถานที่จริงผ่านหน้าจอโทรทัศน์ช่อง 7HD ตลอดจนการเชื่อมต่อสัญญาณเพื่อถ่ายทอดไปยังสื่อสังคมออนไลน์ อย่าง Facebook Live เป็นต้น

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา “กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD” ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 6 ตอน ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม (Fake News)
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร (Gatekeeper)
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting)
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม (Fake News)

ข่าวปลอม (Fake News) เป็นปรากฏการณ์ที่ได้ยินมากในยุคการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต แต่ที่จริงแล้วเนื้อหาจำพวกที่แสดงความคิดเห็นชวนให้เชื่อจนเกินข้อเท็จจริงเกิดขึ้นมาก่อนยุคอินเทอร์เน็ตเฟื่องฟู แต่ข่าวปลอมกลายเป็นปัญหาใหญ่ในยุคที่สื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลด้วยการแพร่กระจายเนื้อหาในลักษณะไวรัล ซึ่งอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ทำให้ข้อมูลส่งต่อกันได้รวดเร็วและเชื่อมโยงไปยังการรับรู้ของคนอื่น ๆ ได้เพราะเมื่อเราส่งต่อ (Share) สิ่งที่เรารับรู้ออกไปเพื่อนเราก็จะรับรู้ไปด้วย (เจิต บรรดาศักดิ์, 2562)

ดังนั้น ข่าวปลอมจึงไม่ใช่เรื่องใหม่แต่เป็นเรื่องที่มีมานานตั้งแต่ยุคโบราณจนมาถึงยุคสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่พฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงไปหันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น จากเดิมที่เคยติดตามข่าวสารจากสำนักข่าวที่มีชื่อเสียงเปลี่ยนมาเป็นการอ่านพาดหัวข่าว หรืออ่านข่าวที่คนรู้จักส่งต่อมาแทน เมื่อข่าวบนสื่อสังคมออนไลน์ได้รับการยอมรับมากขึ้นบวกกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มักมีแนวโน้มเชื่อในสิ่งที่เราเชื่ออยู่แล้วก็ทำให้ข่าวที่อาจไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริง (Fact) แต่ถูกใจคนอ่าน ได้รับความนิยมนำมาแชร์กันมากขึ้นตามไปด้วย ปัจจัยเหล่านี้จึงเอื้อให้เกิดสำนักข่าวใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก สำนักข่าวเหล่านี้รู้ว่าผู้อ่านชอบข่าวแบบไหน จึงพยายามประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ข่าวที่ผู้รับสารชื่นชอบ (อิสริยะ ไพรีพ่ายฤทธิ์, 2560)

คำจำกัดความของข่าวปลอม

ข่าวปลอม คือ ข่าวที่เป็นเท็จ เรื่องราวเหล่านั้นถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูดได้ บางครั้งเรื่องราวเหล่านี้ อาจเป็นการโฆษณาชวนเชื่อที่มีเจตนาออกแบบมาเพื่อทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิดหรืออาจทำให้เป็นการพาดหัวเรียกแขก (Click Bait)

เพื่อหวังผลประโยชน์จากคนจำนวนมาก ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเรื่องราวข่าวปลอมได้เผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ เนื่องจากได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์ได้ง่ายและรวดเร็ว (Desai, Mooney & Oehrli, 2017) ข่าวปลอมมีส่วนประกอบของข้อมูลที่เป็นเท็จ ใจหลอกหลวง และได้รับการออกแบบเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มักได้รับการเผยแพร่บนเว็บไซต์คล้ายคลึงกับข้อมูลปลอม ข่าวปลอมจะใช้ภาษาและภาพข่าวของการรายงานข่าวเพื่อสร้างความเชื่อถือกับผู้อ่านซึ่งแตกต่างจากการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์ รวมถึงข้อมูลที่มีการปลอมแปลงอย่างจงใจ ทำเช่นนี้เพื่อดึงดูดผู้เข้าชมเว็บไซต์เพื่อรับผลประโยชน์ทางการเงิน (Nurse, 2016)

คำว่า “ข่าวปลอม” กลายเป็นคำที่ถูกใช้ในความหมายที่กว้างขึ้นทั้งข่าวปลอมแบบออร์แกนิก คือ เป็นข่าวปลอมที่คนเขียนตั้งใจให้เชื่อแบบผิด ๆ โดยอาจเป็นข่าวขึ้นมาจากการคุยโวโอ้อวดของคนบางคนซึ่งปราศจากความจริงแล้วเป็นข่าว หรือเป็นข่าวปลอมแบบที่คนเขียนไม่คิดอยู่แล้วว่าคนอ่านจะเชื่อแต่หวังยอดแชร์ บางข่าวถูกมองว่าเป็นข่าวปลอมเพราะมาจากการมองต่างมุมทำให้ตีความคนละแบบ ขณะที่บางส่วนเป็นข่าวจริงที่พูดถึงข้อมูลที่อาจจะไม่เป็นจริง (พิณ พัฒนา, 2560)

โดยสรุป ข่าวปลอม หรือ Fake News หมายถึง ข่าวหรือเรื่องราวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ ถูกประดิษฐ์ขึ้นโดยไม่มีข้อเท็จจริงที่สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาหรือคำพูดได้ หรือข่าวปลอมบางข่าวอาจมีข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้แต่อาจมีข้อมูลที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อมีเจตนาบิดเบือนไปจากข้อเท็จจริง

ประเภทของข่าวปลอม

ข่าวปลอมเป็นข้อมูลที่ผิดพลาดและบิดเบือนเรื่องราวซึ่งสร้างขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม การบิดเบือนข้อมูลให้เป็นข้อมูลเท็จโดยเจตนาและแพร่กระจายเพื่อสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นของสาธารณชนหรือบิดบังความจริง โดยแบ่งประเภทข่าวปลอมและข่าวที่สร้างความเข้าใจที่ผิด (เกลียวพันธ์ ลีละศร, 2561) ดังนี้

1) การโฆษณาชวนเชื่อ เป็นข้อมูลที่แพร่กระจายไปสู่ความคิดหรือเปลี่ยนความคิด มุมมอง ทำให้รู้สึกคล้อยตาม การโฆษณาชวนเชื่อ การโฆษณาและการประชาสัมพันธ์มีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยใช้ในการดึงดูดความสนใจของผู้ชม

2) การยั่วให้คลิก หรือคลิกเบท เป้าหมายหลักของคลิกเบท คือ การกระตุ้นความสนใจของผู้คนให้คลิกผ่านเนื้อหาเพื่อเพิ่มรายได้จากโฆษณา

3) เนื้อหาที่ได้รับการสนับสนุน หรือเนื้อหาโฆษณาบนสื่อออนไลน์ ผลการวิจัยในปี 2016 จากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด พบว่า 80% ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้ความสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่ได้รับการสนับสนุน หรือที่เรียกว่า การโฆษณาเนทีฟ คิดว่าเป็นข่าวจริง

4) ข่าวลือเลียดและเสียดสี ข่าวลือเลียดเป็นเรื่องตลกที่นำเสนอในรูปแบบทั่วไป ใช้เนื้อหาที่ตลกขบขันเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ข่าวในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งเป็นเรื่องง่ายที่จะเลียนแบบแหล่งข่าวที่ถูกต้อง และข่าวเสียดสีเป็นข่าวที่อาศัยการประชดประชันและอารมณ์ขันแบบหน้าตาย

5) ข่าวที่ผิดพลาด บางครั้งแม้แต่ข่าวที่เผยแพร่จากสำนักข่าวออนไลน์ที่เชื่อถือได้ก็อาจมีความผิดพลาดได้เช่นกัน เช่น การเขียนข้อความที่ผิดที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจไปในทิศทางอื่นหรือไม่เข้าใจในข่าวนั้น

6) ข่าวที่นำเสนอเอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นข่าวที่บิดเบือนเนื้อหาหรือสร้างขึ้นมาเพื่อเข้าข้างหรือโจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

7) ทฤษฎีสมคบคิด เป็นเรื่องเล่าหรือบทความที่สร้างขึ้นมาจากความคิดของคนหรือกลุ่มคน โดยนำเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาปะติดปะต่อเข้าด้วยกัน ซึ่งอาจมีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้นอื่น ๆ เพื่อให้ประโยชน์ ให้โทษต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งใด หรืออธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นลักษณะของทฤษฎีสมคบคิดโดยทั่วไปมีข้อเท็จจริงประกอบอยู่เพียงเล็กน้อยหรือส่วนหนึ่งเพียงเพื่อเสริมให้เกิดความน่าเชื่อถือว่ามีหลักฐานสนับสนุนที่ดูเหมือนเกี่ยวข้องกันเท่านั้นอาจมีเหตุผลสนับสนุนจากความเชื่อส่วนบุคคล

8) วิทยาศาสตร์ลวงโลก คือ การแอบอ้าง หรือความเชื่อ หรือแนวทางปฏิบัติที่บอกว่าเป็นวิทยาศาสตร์ แต่จริง ๆ แล้วไม่ได้ผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ถูกต้องหรือไม่มีหลักฐานหรือความเป็นไปได้ใด ๆ มาสนับสนุน มีบทบาทเหมือนกันกับทฤษฎีสมรู้ร่วมคิด แต่อย่างไรก็ตามวิทยาศาสตร์มักใช้ทฤษฎีนี้มากกว่าทฤษฎีสมรู้ร่วมคิด บางครั้งก็จะพบเป็นลักษณะเว็บไซต์หรือข่าวที่หลอกลวงเกี่ยวกับสุขภาพหรืองานวิจัยที่ถูกบิดเบือน

9) ข่าวที่ให้ข้อมูลผิด ๆ สามารถพบได้ในประเภทข่าวที่ชี้้นำให้เกิดความเข้าใจผิดโดยข้อมูลข่าวที่ไม่ถูกต้องมีความแตกต่างจากการตั้งใจบิดเบือน

10) ข่าวปลอมที่ถูกสร้างขึ้นอย่างสมบูรณ์ คือ ข่าวปลอมที่เจตนาในการสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นข่าวปลอมที่สมบูรณ์ อาจมีเนื้อเรื่อง ภาพ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นเท็จมาประกอบกัน อาจรวมถึงการแอบอ้างเป็นแหล่งข่าวหรือบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ทุกวิธีการที่จะทำให้ข่าวนั้นเป็นข่าวปลอมที่สมบูรณ์มากขึ้น

รูปแบบเนื้อหาของข่าวปลอม

การจำแนกรูปแบบเนื้อหาของข่าวปลอมและข่าวที่สามารถสร้างความเข้าใจผิดหรือบิดเบือนตามประเภทเนื้อหาได้ 7 รูปแบบ (Wardle, 2017) คือ

- 1) มีเนื้อหาเลียนแบบ ล้อเลียน เสียดสี มีเนื้อหาล้อเลียน เสียดสีให้รู้สึกขบขัน
- 2) มีเนื้อหาชี้้นำ อาจมีเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงแต่อาจบิดเบือนข้อมูลไปในเชิงชี้นำไป

ในทางใดทางหนึ่ง หรือสร้างเนื้อหาให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ บางครั้งอาจสร้างขึ้นมาจากเพื่อผลประโยชน์บางอย่าง

3) มีเนื้อหาแอบอ้าง การแอบอ้างเป็นแหล่งข้อมูลหรืออ้างตัวเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือให้ข้อมูล

4) เนื้อหาที่ประดิษฐ์ขึ้น เป็นเนื้อหาปลอมที่สร้างขึ้นใหม่ทั้งหมดเป็นเจตนาที่จะสร้างเนื้อหาที่เป็นข่าวปลอมขึ้นมา

5) มีการเชื่อมโยงเนื้อหาที่ผิด มีเนื้อหาพาดหัวข่าว ภาพประกอบข้อมูลรายละเอียดไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

6) เนื้อหาที่ผิดบริบท มีเนื้อหาข้อมูลจริงแต่ใช้ไม่ถูกในบริบทหรือสถานการณ์นั้น

7) เนื้อหาที่หลอกลวง มีเนื้อหาข้อมูลจริงแต่ใช้เพื่อเจตนาหลอกลวง

สรุปแล้วแนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมทำให้ทราบว่าข่าวปลอมเป็นที่มาของการสร้างความเข้าใจผิดจากรูปแบบที่แตกต่างกัน และข่าวปลอมในแต่ละรูปแบบจะมีเนื้อหาเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ หวังผลประโยชน์จากคนจำนวนมาก และทำให้เกิดผลเสียตามมาไปถึงระดับประเทศชาติได้ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์รูปแบบของของข่าวปลอม เพื่อการคัดกรองข่าวปลอมก่อนการนำเสนอข่าวผ่านหน้าจอโทรทัศน์ช่อง 7HD ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร (Gatekeeper)

การที่สื่อมวลชนมีหน้าที่เลือกสรร ปรับข้อความ เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนที่จะนำเสนอไปยังผู้รับสารต่อไป ซึ่งหน้าที่เช่นนี้คล้ายกับการทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) หรือบางแห่งก็เรียกกันว่านายทวารข่าวสาร หรือผู้ปิดและเปิดประตู ซึ่งก็คือผู้คัดกรองข่าวสารก่อนที่นำเสนอไปสู่ผู้อ่านนั่นเอง

แนวความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) มาจากการตั้งข้อสังเกตของ Lewin (1947) ซึ่งได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า ข่าวสารมักจะไหลผ่านช่องทางต่าง ๆ อันประกอบไปด้วยบริเวณประตูที่ซึ่งมีการปล่อยหรือกักข่าวสารต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หรือโดยวินิจฉัยของผู้เฝ้าประตูเองว่าจะยอมให้ข่าวสารใดไหลผ่านไปได้หรือไม่ หรือข่าวสารอะไรควรส่งไปถึงผู้รับสารบ้าง หรือข่าวสารอะไรควรตัดออกไปทั้งหมด ซึ่งแนวความคิดนี้เองได้ถูกนำมาอธิบายลักษณะการไหลของข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารมวลชน หรือ

เปรียบเสมือนเป็นบุคคลผู้ทำหน้าที่ปิดและเปิดประตูข่าวสารที่ยืนอยู่ระหว่างตัวข่าวสารและผู้รับสาร จากสื่อสารมวลชน ทำให้เห็นว่าจากต้นตอแหล่งข่าวของสถานีโทรทัศน์ต่าง ๆ บรรณาธิการข่าว จะทำหน้าที่คัดเลือกข่าวสารเพียงบางชิ้นเพื่อออกอากาศ ส่วนอีกหลายชิ้นจะถูกโยนทิ้ง ข่าวสารที่ถูกคัดเลือกนี้จึงถูกตัดแต่งให้เหมาะสมกับเวลา เนื้อที่หรือลักษณะสื่อเพื่อส่งไปยังผู้อ่าน ผู้ชม หรือผู้ฟัง ทฤษฎีนี้อธิบายอย่างง่าย ๆ ถึงบทบาทผู้ปิดและเปิดประตูสารหรือผู้เฝ้าประตูของสื่อมวลชน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอาจจะมีขั้นตอนสลับซับซ้อนกว่านี้ เช่น ข่าวที่สำนักข่าวได้รับมานั้นก่อนที่จะส่งต่อออกไปก็จะต้องมีการกลั่นกรองจากบรรณาธิการหรือแม้แต่ผู้สื่อข่าวของสำนักข่าวเองก็จะทำหน้าที่ผู้เฝ้าประตู คือ เลือกว่าจะทำรายงานข่าวไหนหรือไม่ทำข่าวไหนบ้างก็ได้

หน้าที่ของ Gatekeeper ไม่เพียงแต่เลือกหรือปฏิเสธข่าวสารต่าง ๆ ที่เข้ามาเท่านั้น Gatekeeper ยังทำหน้าที่จัดสรรนั้น ๆ ให้อยู่ในรูปแบบที่เขาต้องการตลอดจนกระทั่งกำหนดการเสนอข่าวสาร ระยะเวลาที่หนึ่งเห็นข่าวสารนั้นไว้ว่าจะเสนอในช่วงเวลาใดหรือเสนอสารทั้งหมดซ้ำ ๆ กัน หรือเลือกเสนอเพียงบางส่วน

ผลกระทบของข่าวในสื่อสังคมที่ไม่มีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร

ปัจจุบันกระบวนการสื่อข่าวในสื่อต่าง ๆ มีความโดดเด่นด้านความเร็วในการทำงานของผู้สื่อข่าวหรือผู้นำเสนอข่าวสารผ่านสื่อ แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อความถูกต้องทั้งในแง่ของความจริงของเหตุการณ์ หรือความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลข่าว หลายครั้งที่การโพสต์ข่าวทางสื่อออนไลน์ไม่เป็นเรื่องจริง มีความผิดพลาดของข้อมูล เนื่องจากขาดผู้คัดกรองข่าวสาร จนบางครั้งเกิดผลกระทบที่รุนแรงและกว้างขวาง เพราะข้อมูลถูกเผยแพร่ไปอย่างรวดเร็วแต่ไร้การตรวจสอบ เรื่องนี้สื่อมวลชนถูกตั้งคำถามในประเด็นจริยธรรมการนำเสนอข่าวเป็นอย่างมาก

ขณะเดียวกันพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของคนที่เสพข่าวจากสื่อก็มักเป็นไปในลักษณะฉาบฉวย รวดเร็ว ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะถูกกระตุ้นจากข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก คนอ่านจึงอ่านข่าวแบบผ่าน ๆ บางครั้งอ่านเฉพาะพาดหัวข่าวที่เป็นเพียงการดึงเอาบางแง่มุมของประเด็นข่าวมาทำให้โดดเด่นขึ้น ขณะที่ในรายละเอียดของข่าวได้อธิบายในทุกแง่มุมของประเด็นข่าวนั้น เมื่อคนอ่านไม่สนใจอ่านรายละเอียดก็มักจะตกใจเมื่อเห็นเพียงพาดหัวข่าวที่มีความหวือหวาเร้าอารมณ์

ขณะที่กระบวนการสื่อข่าวที่ไม่มีผู้เฝ้าประตูข่าวสาร หรือบรรณาธิการกลั่นกรองข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องทำให้มีโอกาสเกิดเนื้อหาข่าวที่ไม่เป็นจริงหรือข่าวที่มีส่วนประกอบของอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนอยู่ด้วย ซึ่งข่าวลักษณะนี้สามารถสร้างความตื่นตระหนกในสังคม ทำให้ประชาชนใช้อารมณ์ความรู้สึกตัดสินปัญหามากกว่าการคำนึงถึงเหตุและผลที่เหมาะสม อีกทั้งผลของการไม่มีผู้เฝ้าประตูข่าวสารยังนำไปสู่ปัญหาจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชนอีกด้วย ทั้งกรณีการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนในข่าวที่เผยแพร่ออกไป

จากแนวคิดผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper) ทำให้เห็นถึงประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการทำหน้าที่ผู้รักษาประตูข่าวสารของสื่อมวลชนที่ในอดีตเคยเป็นผู้ควบคุมการไหลของข่าวสาร แต่ปัจจุบันถูกลดบทบาทลงไป เนื่องจากอิทธิพลของการเติบโตของสื่อออนไลน์ ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดผู้รักษาประตูข่าวสารเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นกรองข่าวสารให้ถูกต้อง แม่นยำ ตรวจสอบข้อเท็จจริงรอบด้าน และนำเสนอความเห็นที่ครอบคลุมทุกด้าน จนได้รับความเชื่อถือจากผู้รับข่าวสารได้ ในการกลั่นกรองข้อมูลรอบด้านและไม่ถูกบังคับให้นำเสนอเฉพาะข่าวสารด้านเดียว ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าว และการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อเป็นหลักในการวิเคราะห์ความเหมาะสมและ บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในการพิจารณาการนำเสนอข่าว

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting)

แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting) มุ่งที่จะวิเคราะห์หน้าที่หรือผลของสื่อมวลชนในด้านข่าวสารแทนด้านการชักจูง สมมติฐานสำคัญกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการที่สื่อมวลชนเลือกเน้นประเด็นสำคัญของหัวข้อหรือปัญหาในการรายงานข่าวสารกับการที่ผู้รับสารหรือมวลชนตระหนักถึงสาระสำคัญของหัวข้อ ประเด็น หรือปัญหานั้น ๆ ความสัมพันธ์นี้อาจกล่าวในเชิงเป็นเหตุผลได้ว่ายิ่งสื่อมวลชนเลือกเน้นประเด็นหัวข้อหรือปัญหาสำคัญใดผู้รับสารหรือมวลชนก็จะตระหนักถึงสาระสำคัญของหัวข้อหรือปัญหานั้นมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ผลสำคัญประการหนึ่งของสื่อมวลชนก็คือเป็นผู้กำหนดหรือวางระเบียบวาระการรับรู้เหตุการณ์แก่ประชาชนทั่วไป (Cohen, 1963)

หน้าที่ในการกำหนดวาระข่าวสารหรือการพิจารณาของสื่อมวลชนมาจากการที่สื่อมวลชนให้ความสนใจต่อประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทำให้ประชาชนได้รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของ ประเด็นนั้นตามที่สื่อมวลชนได้กำหนดไว้ นั่นคือ สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่จะรับรู้ถึงความสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ที่สื่อมวลชนเป็นผู้นำเสนอ โดยทั่วไปเมื่อเกิดประเด็นปัญหาขึ้นในสังคมสื่อมวลชนจะพิจารณาโดยการประเมินคุณค่าข่าวเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของข่าวอยู่ในระดับใด จากนั้นจึงเลือกพิจารณาใช้สื่อที่เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร

แม้ว่าข่าวสารนั้นจะเหมาะสมกับชนิดของสื่อแล้วก็ตามแต่ก็อาจจะยังไม่เพียงพอจึงต้องมีการจัดวางข่าวสารเพื่อช่วยให้เกิดความเด่นสะดุดตา ซึ่งเป็นการส่งเสริมความนิยมในการจัดวารสาร รวมถึงการจัดระดับความเข้มข้นของข่าวนั้น ๆ ที่สามารถทำได้โดยการเพิ่มพื้นที่ข่าว เพิ่มความถี่ในการรายงานข่าว หรือเพิ่มระยะเวลาในการนำเสนอตามแนวคิดนี้ เพราะการที่ข่าวจะมีอิทธิพลมากน้อยตามการจัดวารสารก็เนื่องมาจากการที่ประชาชนผู้รับสารจำนวนมากให้ความสนใจและติดตามข่าวสารนั้นอยู่เป็นเวลานาน ทำให้สื่อมวลชนสามารถป้อนข่าวสารได้อย่าง

สม่าเสมอ (สุรพล โสธนะเสถียร, 2533)

สรุปแล้วการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting) จึงเป็นเครื่องมือในการเข้าใจอิทธิพลของสื่อที่มีต่อสาธารณชน

จากแนวคิดการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-setting) แสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันบทบาทการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อมวลชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดประเด็นและผู้รับสารจะรับรู้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับภาระเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอ แต่ปัจจุบันประชาชนทั่วไปก็สามารถเป็นนักข่าวได้จากการนำเสนอข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จนเป็นที่สนใจในวงกว้างและทำให้สื่อมวลชนต้องนำเสนอข่าวดังกล่าว เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจเป็นวงกว้าง จึงทำให้ประชาชนสามารถเป็นผู้กำหนดวาระข่าวสารได้ด้วยตัวเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สื่อข่าวในฐานะผู้ร่วมนำเสนอ ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการศึกษา การเกี่ยวกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อให้ทราบถึงบทบาทของการกำหนดวาระข่าวสารจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่าศักยภาพในการกำหนดและนำเสนอข่าวสารของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD มีมากน้อยเพียงใด

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว

การนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ เป็นการรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งประชาชนสนใจและมีผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องและนำมาเรียบเรียง จากนั้นรายงานโดยผู้ประกาศข่าวที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีผ่านกระบวนการผลิตเพื่อนำเสนอออกสู่สายตาผู้ชมผ่านจอโทรทัศน์ด้วยเนื้อหาสาระที่น่าติดตามที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ ความประณีต และความพิถีพิถันการทำงานของทีมงานด้านการผลิต เพื่อให้งานมีคุณภาพ มีประโยชน์ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม

ขั้นตอนการผลิตรายการข่าวโทรทัศน์

ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนการผลิต (Pre-production)

1.1) การวางแผนสร้างสรรค์รายการ เพื่อกำหนดแนวคิดในการผลิตรายการและโครงสร้างของรายการเป็นหลัก ประกอบด้วย

1.1.1) การกำหนดแนวคิดในการผลิตรายการ ทีมงานผู้ผลิตต้องกำหนดแนวคิดของรายการ หากเป็นรายการข่าวต้องรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ นำมาขยายแนวคิดให้ชัดเจนเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปว่ารายการนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีวัตถุประสงค์อย่างไร กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร ชมแล้วจะได้ประโยชน์แค่ไหน ด้วยการสร้างสรรค์ให้มีความน่าสนใจ

1.1.2) การกำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ ผู้ผลิตต้องได้คำตอบว่า ผลิตรายการเพื่ออะไร จะให้ข่าวสารหรือความบันเทิง เช่น ส่งเสริมคุณธรรมในสังคม การรณรงค์ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติของคนในสังคม

1.1.3) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในสังคม กลุ่มเป้าหมายจะเป็นตัวกำหนด วิธีการผลิตรายการ รูปแบบเนื้อหารายการ ทั้งยังมีส่วนสำคัญในเชิงธุรกิจของรายการโทรทัศน์ที่ต้องอาศัยฐานคนดูเป็นหลัก เพื่อหาค่าโฆษณาตามสนับสนุนการผลิตรายการได้

1.1.4) การกำหนดวิธีการนำเสนอ คือ กลวิธีในการกำหนดเนื้อหาสาระให้ สอดคล้องกับรูปแบบรายการ เช่น การผลิตรายการข่าวด้วยวิธีการนำเสนอใหม่ ๆ ตรงประเด็น เจาะลึกในมุมมองที่ผู้ชมที่ยังไม่เคยรับทราบข้อมูลเหล่านี้มาก่อน

1.1.5) การกำหนดโครงสร้างรายการ ประกอบด้วย การนำลำดับเนื้อหา ที่นำเสนอ วิธีการนำเสนอโดยสรุปเหตุการณ์ที่จะนำเสนอ ซึ่งอาจแบ่งตามเวลาหรือความยาวของ แต่ละตอนแต่ละช่วง โดยภายในโครงสร้างต้องระบุผู้ดำเนินรายการ พิธีกร ผู้ร่วมรายการด้วย

1.2) การวางแผนการผลิต เมื่อได้ข้อสรุปเบื้องต้นเกี่ยวกับการสร้างรายการแล้ว ทีมผู้ผลิตต้องมีการวางแผนการผลิต โดยมีลำดับกระบวนการผลิตดังนี้

1.2.1) การประชุมทีมผู้ผลิตรายการ เป็นการระดมสมอง แสดง ความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นการผลิตที่สำคัญเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไป ตามขั้นตอนที่วางไว้ ตรงกับวัตถุประสงค์ รวมถึงการกำหนดทิศทาง การแบ่งงานตามหน้าที่ให้กับ ทีมงานเพื่อจะได้ดำเนินงานได้ทันเวลาที่กำหนด

1.2.2) การหาข้อมูล เพื่อมาสนับสนุนการผลิตรายการ เช่น รายการข่าว ต้องหาข้อมูลทั้งเอกสาร ภาพ เสียงที่บันทึกไว้ หรือการสัมภาษณ์จากบุคคล ตลอดจนการวางแผน เพื่อสำรวจสถานที่เพื่อไปถ่ายทำ

1.2.3) การเตรียมบทข่าวหรือการเขียนข่าว จะต้องมีการเขียนบทหรือ สคริปข่าว ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานผลิตรายการข่าว เนื่องจากบทข่าวเป็นรายละเอียดที่มีเนื้อหา ข่าวทั้งหมด คือ บทคำพูด ลักษณะของภาพที่จะปรากฏ เสียงประกอบ การตัดต่อ เพื่อไปยังผู้ชม ได้อย่างตรงประเด็นที่สุด

1.2.4) การประสานงานกับทุกฝ่ายในทีมงาน นอกจากการประสานงานกัน ในหน่วยงาน แล้วยังต้องประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่ติดต่อขออนุญาตถ่ายทำ การขอความอนุเคราะห์ การนัดหมาย การพูดคุยอย่างคร่าว ๆ เกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการนำเสนอ เพื่อให้บุคคล ที่เกี่ยวข้องได้เตรียมตัวล่วงหน้า

1.2.5) การเตรียมอุปกรณ์ในการถ่ายทำ ต้องตรวจสอบสภาพของอุปกรณ์ ทุกชิ้นก่อนการถ่ายทำทั้งในและนอกสถานที่

2) ขั้นตอนการผลิตรายการ (Production)

2.1) การผลิตรายการเทป ข้อดีคือสามารถแก้ไขข้อผิดพลาดได้เพื่อให้สมบูรณ์ที่สุดก่อนออกอากาศ

2.2) การผลิตรายการสด ข้อดีคือสามารถรายงานเหตุการณ์ได้ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ ตรงตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้นจริง แต่ข้อเสียไม่สามารถแก้ไขได้หากเกิดข้อผิดพลาดระหว่างการผลิตรายการ

3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post Production)

3.1) การตัดต่อลำดับภาพ ต้องอาศัยความชำนาญในการเรียงเรียงลำดับใหม่ให้สอดคล้องอย่างสมบูรณ์ตามที่ทีมงานการผลิตได้วางแผนไว้ มีการเพิ่มเทคนิคพิเศษ เพิ่มกราฟิกเพื่อให้รายการ ช่างนำเสนอใจมากยิ่งขึ้น

3.2) การผสมเสียง คือ การนำเสียงคนบรรยาย เสียงประกอบ เสียงเพลง ลงไปในรายการเพื่อให้รายการสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แต่ต้องเลือกเสียงให้เหมาะสมกับเนื้อหาและภาพและไม่ขัดแย้งกัน

3.3) การประเมินคุณภาพรายการ คือ การวิเคราะห์คุณภาพของรายการ ความเหมาะสมของรายการว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ และนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปปรับปรุงคุณภาพของรายการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

บุคลากรในการผลิตรายการข่าวโทรทัศน์

1) ผู้ผลิตรายการ (Producer) ทำหน้าที่ดูแลทุกอย่างในรายการ เริ่มจากการวางแผนแนวคิด รูปแบบรายการ ดูแลงบประมาณการถ่ายทำ ติดต่อประสานงานเกี่ยวกับผู้สนับสนุน การตัดสื่อนใจ การเลือกผู้ดำเนินรายการ การว่าจ้างผู้กำกับรายการ พร้อมทั้งแนะนำทิศทางรูปแบบรายการต่อทีมงาน

2) บรรณาธิการข่าว (News Editor) ทำหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการดำเนินงานของกองบรรณาธิการข่าว รวมทั้งพิจารณา ตัดสื่อนใจ ในการนำเสนอข่าวให้เหมาะสมกับช่วงเวลา

3) ผู้กำกับรายการ (Director) มีหน้าที่รับผิดชอบเป็นหัวหน้าทีมดูแลรายละเอียดในการผลิตทั้งก่อนและหลังการผลิต โดยติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย ควบคุมการถ่ายทำ ควบคุมการทำงานในการตัดต่อภาพและเสียงด้วย

4) ผู้กำกับฝ่ายศิลป์ (Art Director) รับผิดชอบความคิดสร้างสรรค์ การจัดฉาก ทำกราฟิกทำงานใกล้ชิดกับผู้กำกับฝ่ายแสง วางแผนการจัดฉากและกราฟิกด้วย

5) ผู้ประกาศ (Announcer) เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ประกาศข่าวสารต่าง ๆ สู่ประชาชนผู้รับสาร

6) ผู้สื่อข่าว (Reporter) คนผู้มีหน้าที่เสาะแสวงหาจากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ด้วยเทคนิคและวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำมารายงานให้สาธารณชนได้รับทราบ

7) ช่างภาพ (Cameraman) มีหน้าที่ควบคุมกล้องโทรทัศน์ในระหว่างการถ่ายทำ ต้องเลื่อนกล้องให้ได้ตามที่ผู้กำกับต้องการ

8) ผู้กำกับด้านเทคนิค (Technical Director) ควบคุม กดภาพ เลือกรูปจากแหล่งภาพต่าง ๆ เช่น ภาพจากกล้องหรือภาพจากวิดีโอเทปผ่านเครื่องมืออุปกรณ์ที่เรียกว่า สวิตช์เซอร์ เพื่อนำภาพออกอากาศตามคำสั่งของผู้กำกับรายการ

9) วิศวกรด้านเสียง (Sound Engineer) รับผิดชอบเสียงในการผลิตรายการ ต้องควบคุมเสียง ทำเสียงให้สมดุล โดยนำเสียงที่ได้มาผสมกันและนำมาใช้ประกอบรายการ

10) ผู้กำกับแสง (Lighting Director) ออกแบบวางแผนเกี่ยวกับแสง แสงที่ได้สอดคล้องกับแนวความคิดของผู้กำบริบายการหรือไม่ แสงเป็นสิ่งสำคัญในการผลิตรายการโทรทัศน์ เป็นตัวกำหนดอารมณ์และสีสันของรายการ

11) ผู้ออกแบบเครื่องแต่งกาย (Costume Designer) ออกแบบหรือตัดเย็บเสื้อผ้าของผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการ

12) ช่างแต่งหน้า (Makeup artist) ดูแลแต่งหน้าให้กับผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการ แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าข่าว

การเลือกประเด็นข่าวในการนำเสนอจำเป็นต้องคำนึงถึงความสำคัญและคุณภาพของข่าว เพราะในแต่ละวันมีเหตุการณ์ หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นในทุก ๆ ช่วงเวลาเพื่อให้รายการข่าวเป็นรายการที่ได้รับความนิยมและสร้างคุณค่าให้กับสังคม โดยคุณค่าและรูปแบบของข่าวในการนำเสนอมิตั้งนี้

1) ความสดใหม่ ทันสมัย (Timeliness) ซึ่งพิจารณาว่าเหตุการณ์นั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นมีความสด ทันสมัย หรือบางเหตุการณ์ก็เป็นข่าวได้เมื่อเกิดขึ้นแล้วกลับมาครอบรอบอีกครั้ง

2) ความใกล้ชิด (Proximity) เรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นมีความเกี่ยวข้องกับผู้ชมที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ หากเหตุการณ์นั้นเกิดในพื้นที่ใกล้ชิดกับชุมชน เรื่องราวเหตุการณ์นั้นก็จะได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่งกับคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นตามไปด้วย

3) ความขัดแย้ง (Conflict) เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นมีความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อใครบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเรื่องราวนั้นส่งผลเป็นปัญหาให้กับชุมชนท้องถิ่น

4) ความสำคัญและความเด่น (Eminence and Prominence) บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีคุณค่าของข่าวสารเพราะคนในข่าวเป็นที่รู้จักหรือเป็นผู้ที่เป็นคนสำคัญเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

5) ผลลัพธ์และผลกระทบ (Consequence and Impact) ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อคนส่วนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเรื่องราวนั้นเป็นโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือเป็นเรื่องหลักของประเทศชาติ

6) ความสนใจของมนุษย์ (Human Interest) โดยส่วนใหญ่มนุษย์จะให้ความสนใจในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่

7) ธรรมชาติที่ไม่ปกติ (Unusual Nature) เหตุการณ์ที่ไม่ได้พบเห็นปกติทั่วไปมีความน่ากลัว ประหลาด เหตุการณ์ที่ปรากฏได้ยาก

8) ผู้มีชื่อเสียงหรือคนดังในสังคม (Celebrities) บุคคลที่เป็นที่รู้จัก เป็นบุคคลที่ได้รับการประสบความสำเร็จในสังคม มักจะเป็นที่ได้รับความสนใจจากคนส่วนมาก ไม่ว่าจะเรื่องราวที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นข่าวดีหรือข่าวร้ายก็ตาม

จากแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว ทำให้เห็นว่าผู้ผลิตรายการข่าวต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ รวดเร็ว และถูกต้อง พิถีพิถันในการทำงานของทีมงานทุกด้าน เริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อนการผลิตไปสู่กระบวนการขึ้นผลิตรายการ และหลังการผลิตเพื่อให้ได้รายการออกมามีคุณภาพและมีประโยชน์สนองต่อความต้องการของผู้ชม ทำให้ผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เนื่องจากการนำเสนอรายการข่าวนั้นเป็นลักษณะของการรายงานข้อเท็จจริงทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนเพราะข้อมูลที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญในการนำเสนอรายการข่าว ทีมงานผลิตรายการจึงต้องพิจารณาโดยการนำเสนอตามเรื่องราวที่เป็นจริงอย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ให้แก่ประชาชนด้วย

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่ต้องการค้นหาความจริงทั้งจากเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง ซึ่งมีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับสภาพแวดล้อมเป็นหัวใจหลักของการวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ (Insight) จากภาพรวมที่มาจากหลากหลายมิติหรือมุมมอง นั่นจึงทำให้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยเชิงธรรมชาติ (Naturalistic Research) ซึ่งหมายความว่า การที่จะปล่อยให้ทุก ๆ อย่างคงอยู่ตามสภาพ ตามธรรมชาติ ปราศจากการกระทำ (Manipulate) ใด ๆ ที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งจะทำให้ผลลัพธ์ที่ได้คลาดเคลื่อนไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัยเชิงคุณภาพต้องการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม (Contextual) ที่ปรากฏการณ์ทางสังคมบางประการที่ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลธรรมดาได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องพยายามทำความเข้าใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และ

สภาพแวดล้อม เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่ต้องการศึกษา

ลักษณะข้อมูลที่นำมาใช้การวิจัยเชิงคุณภาพต้องการข้อมูลที่รอบด้าน (Holistic) ตามบริบทของสังคมเพื่อใช้ในการทำความเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานของงานวิจัยที่มีรายละเอียดตามสภาพสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความเชื่อ พิธีกรรม เพื่อนำไปใช้ในการตีความปัญหาทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

วิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บจากแหล่งข้อมูลขนาดเล็ก ไม่เน้นการสำรวจจากคนจำนวนมาก มีเทคนิคของการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ไม่แยกออกจากกัน ส่วนมากจะใช้การเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ด้วยการแฝงตนในพื้นที่หรือในชุมชน ทำให้ได้ข้อมูลหลายด้าน ข้อดีคือ ข้อมูลที่ได้จะมีความยืดหยุ่น ไม่เน้นการตั้งสมมติฐาน ถ้าสมมติฐานที่ตั้งไว้ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและในความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องของข้อมูลกระทำโดยนักวิจัยขณะทำการสัมภาษณ์

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตัวผู้วิจัยมีบทบาทสำคัญในการเก็บข้อมูลที่จะได้มาจากการสังเกต จดบันทึก สัมภาษณ์ ข้อมูลเอกสาร ดังนั้น ผู้วิจัยต้องกำหนดตัวอย่างและสนามวิจัยของการวิจัยให้ชัดเจน และต้องรวบรวมข้อมูลที่เป็นบริบทของข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการวิจัยเชิงคุณภาพเพราะผู้วิจัยจะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์และใช้เทคนิคการสังเกตการณ์การสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความรู้สึก ค่านิยม ประวัติ คุณลักษณะ

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ จะใช้วิธีการจำแนกและจัดระบบข้อมูลเพื่อตอบคำถามว่าคืออะไร เป็นอย่างไร และหาความสัมพันธ์ของข้อมูล แยกแยะเงื่อนไข เพื่อดูสาเหตุความสัมพันธ์ กระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยไม่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือทางสถิติหรือใช้เพื่อรวบรวมจัดหมวดหมู่

สรุปแล้วจากแนวคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ จะมุ่งเน้นไปที่บทบาทของตัวผู้วิจัยในการลงพื้นที่ทั้งด้วยการศึกษา การสังเกตแบบละเอียดในทุก ๆ ด้านแบบเจาะลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์เชิงเหตุและผล ทำให้สอดคล้องกับการเก็บข้อมูลของงานวิจัยขึ้นนี้ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกในองค์ประกอบหรือวิธีการและผลลัพธ์ของกระบวนการนำเสนอข่าว และการสกัดกั้นข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบประเด็นปัญหาวิจัยที่ตั้งไว้ โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เล่าประสบการณ์ในสิ่งที่ได้ประสบพบเจอมาตามหัวข้อที่สร้างขึ้นมาเพื่อค้นหาความจริงจากเหตุการณ์สภาพแวดล้อมตามความเป็นจริง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการสกัดกั้นข่าวปลอมอยู่ทั้งหมด 3 ประเภท ดังนี้

2.6.1 การศึกษาลักษณะและรูปแบบของข่าวปลอม

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและรูปแบบของข่าวปลอมทั้งสิ้น 5 เรื่อง ดังนี้

Allcott & Gentzkow (2017) ศึกษาเรื่อง สังคมออนไลน์และข่าวปลอมในช่วงเวลาของการเลือกตั้ง ปี 2016 (Social Media and Fake News in the 2016 Election) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาว่าข่าวปลอมมีอิทธิพลหลักต่อผลการเลือกตั้งสหรัฐอเมริกาในปี 2016 หรือไม่ โดยเตรียมข่าว 2 ประเภทไปถามความเห็นจากผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ ข่าวจริงและข่าวปลอมที่ทีมวิจัยเขียนขึ้นมาเองผ่านการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์สำรวจความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างชาวอเมริกันจำนวน 1,208 คน ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 14% ระบุว่า สื่อสังคมออนไลน์ว่าเป็นแหล่งข่าวที่สำคัญที่สุดของข่าวการเลือกตั้ง กลุ่มตัวอย่างสามารถจดจำและแยกแยะข่าวปลอมในช่วงการเลือกตั้งได้และเชื่อว่าข่าวจริงมากกว่าข่าวปลอม ข้อสรุปที่น่าสนใจคือข่าวปลอมมีอิทธิพลเพียงเล็กน้อยต่อทัศนคติของคน แต่สิ่งที่น่ากังวลในระยะยาวคือคนมีแนวโน้มจะโยยหาข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับอคติของตัวเอง ซึ่งโลกดิจิทัลมีข้อมูลมากมายให้ใช้เติมเต็มความเชื่อเดิม ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบและเนื้อหาของข่าวปลอมที่มีการพัฒนาให้แยบยลมากขึ้นจากผู้สร้างข่าวปลอมขึ้นมา และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมที่ผู้วิจัยนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างแนวคำถาม

เรื่องที่ 2 คือ ข่าวที่คุณไม่น่าเชื่อ: ทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อข่าวปลอม (News You Don't Believe: Audience Perspectives on Fake News) ของ Nielsen & Graves (2017) ศึกษาเรื่อง ทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อข่าวปลอม โดยผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม 8 กลุ่มและการสำรวจกลุ่มผู้อ่านข่าวออนไลน์มาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจทัศนคติของผู้รับสารที่มีต่อข่าวปลอม ซึ่งเก็บข้อมูลช่วงครึ่งปีแรกของปี 2017 และกลุ่มตัวอย่างทั้งในการสนทนากลุ่มและการสำรวจมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร สเปน และฟินแลนด์ ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างรับรู้ความแตกต่างระหว่างข่าวปลอมและข่าวจริงอย่างพร่าเลือน และไม่รู้ลึกถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน 2) เมื่อถูกขอให้ยกตัวอย่างข่าวปลอม กลุ่มตัวอย่างกลับระบุถึงการเขียนข่าวที่แย่ การโฆษณาชวนเชื่อ (รวมถึงการโกหกของนักการเมืองและข้อความเลือกข้างชัดเจน) และโฆษณาบางชนิดมากกว่าพูดถึงข้อมูลปลอมที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเสนอเหมือนเป็นข่าวทั่วไป 3) ข่าวปลอมกลายเป็นปัญหามากยิ่งขึ้นเมื่อเกิดการร่วมมือกันระหว่าง 3 องค์ประกอบ

คือ องค์กรสื่อที่เผยแพร่ข่าวลวง นักการเมืองบางคนที่สร้างข่าวลวงขึ้นมา และแพลตฟอร์มบางแห่งที่ยินดีเผยแพร่ข้อมูลเหล่านั้นออกไป 4) กลุ่มตัวอย่างระมัดระวังตัวในการถกเถียงเรื่องราวเกี่ยวกับข่าวลวงและมองว่ามันเป็นวลี ยอดนิยมที่นักการเมืองและกลุ่มบุคคลอื่นหยิบมาใช้เพื่อวิจารณ์องค์กรสื่อและบริษัทผลิตแพลตฟอร์ม 5) การถกเถียงเรื่องข่าวลวงเป็นตัวการที่ทำให้ความเชื่อถือที่มีต่อองค์กรสื่อ นักการเมือง และแพลตฟอร์มต่ำลง ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสงสัยต่อตัวบุคคลที่กุมข้อมูลข่าวสารร่วมสมัย 6) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่าสำนักข่าวอิสระเป็นแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือและจะกลับไปเช็คข้อมูลเมื่อต้องการ แต่ก็ไม่เห็นด้วยว่าการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข่าวแหล่งเดียวหรือสองสามแหล่งจะน่าเชื่อถือพอสำหรับทุกเรื่อง ในทัศนคติและมุมมองของสื่อ ผู้รับสาร ผู้ผลิตสาร และแพลตฟอร์ม

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมที่ว่า เมื่อข่าวบนสื่อออนไลน์ได้รับการยอมรับมากขึ้นบวกกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มักมีแนวโน้มเชื่อในสิ่งที่เชื่ออยู่แล้วก็ทำให้ข่าวที่อาจไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริงแต่ถูกใจคนอ่าน

เรื่องต่อมาคือ ความจริงและความไว้วางใจ: การรู้เท่าทันข่าวปลอมของผู้รับสาร (Truth and Trust: How Audiences are Making Sense of Fake News) ของ Zaryan (2017) โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งชายและหญิงจำนวน 12 คน อายุระหว่าง 25-35 ปี เพื่อตรวจสอบว่าความหลากหลายทางเชื้อชาติของผู้รับสารอาจมีผลต่อการใช้คำว่าข่าวปลอม และความเชื่อถือจากนักข่าวและสื่อมวลชน ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การตีความข่าวปลอมถูกจำกัดด้วยคำอยู่ 3 คำ คือ ข้อเท็จจริง การเมือง และจริยธรรม ผู้ให้ข้อมูลระบุว่าตนเองเชื่อถือแหล่งข่าวที่คุ้นเคย น่าเชื่อถือ และเปรียบเทียบแหล่งที่มาหลาย ๆ แหล่งข่าวเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข่าวนั้น ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการนำเสนอรายการข่าวและแนวคิดการเป็นผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) และแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร (Agenda-setting) ซึ่งผู้วิจัยนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ด้วย

เรื่องต่อมาคือ การศึกษาลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร ของ นันทิกา หนูสม (2560) ที่เก็บข้อมูลจำนวนข่าวปลอมที่พบบนเฟซบุ๊กแล้วมาจำแนกประเภทและรูปแบบเนื้อหาของข่าวปลอม จากนั้นนำข่าวปลอมที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหาโดยละเอียด และสำรวจระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร และปัจจัยที่ทำให้ผู้รับสารหลงเชื่อข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กด้วยแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 400 ชุด พบว่า ประเภทของข่าวปลอมที่พบมากที่สุดคือ ข่าวปลอมที่ถูกสร้างขึ้นอย่างสมบูรณ์ (Bogus) และรูปแบบเนื้อหาของข่าวปลอมที่พบมากที่สุดคือ เนื้อหาที่ประดิษฐ์ขึ้น (Fabricated Content) โดยมีเจตนาในการสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นข่าวปลอมที่สมบูรณ์

แบบเนียนที่สุด มีเนื้อหาที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ทั้งหมดทั้งภาพ พาดหัวข่าว เนื้อหา และข้อมูลที่ปรากฏในข่าวสร้างขึ้นมาเป็นข่าวปลอมทั้งสิ้น วิธีการสร้างข่าวปลอมแบบสมบูรณเหล่านี้เป็นวิธีที่พัฒนามาจากเว็บข่าวปลอมแบบคลิกเบต (Clickbait) เนื่องจากผู้อ่านเริ่มที่จะรู้เท่าทันข่าวแบบคลิกเบต ผู้นำเสนอข่าวปลอมจึงมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านไม่สามารถรู้เท่าทันได้ นอกจากนี้ยังพบว่า ระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานครมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เท่าทันสื่อในระดับการเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ และการประเมินสื่อในระดับมาก ส่วนในระดับการสร้างสรรคสื่อนี้มีความรู้เท่าทันสื่อในระดับน้อยที่สุด

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยเรื่อง การรับรู้และการรู้เท่าทันสื่อของผู้ชมรายการข่าวก่อนแซร์ของ ประวีณา พลเขตต์ (2561) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของผู้ชมรายการข่าวก่อนแซร์ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ชมรายการข่าวก่อนแซร์ และศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของผู้ชมรายการข่าวก่อนแซร์ โดยใช้ทฤษฎีประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสารทฤษฎีเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร แนวคิดเรื่องการรับรู้และแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีการรับชมรายการเป็นประจำและมีปฏิสัมพันธ์กับรายการอย่างสม่ำเสมอจนพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนมีการรับรู้ด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอของรายการข่าวก่อนแซร์ แต่ในแง่ของการรับรู้แบบรู้เท่าทันสื่อและการนำไปใช้ประโยชน์จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล และในส่วนของระดับการเปิดรับพบว่ารายการข่าวก่อนแซร์สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การเชื่อ และการแชร์ข่าวในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักบางส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเชื่อ และการแชร์ข่าว เนื่องมาจากปัจจัยด้านภูมิหลังทางสังคม อุปนิสัย ประสบการณ์ และทัศนคติต่อข่าวแซร์ และความชอบส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมที่ว่า เมื่อข่าวบนสื่อออนไลน์ได้รับการยอมรับมากขึ้น บวกกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มักมีแนวโน้มเชื่อในสิ่งที่เชื่ออยู่แล้วก็ทำให้ข่าวที่อาจไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริงแต่ถูกใจคนอ่าน

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการนำเสนอข่าว

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการนำเสนอข่าวทั้งสิ้น 3 เรื่อง ดังนี้

เริ่มที่การศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ ของสถานีโทรทัศน์สี่

กองทัพบกช่อง 7 ผ่านรายการสนามข่าว 7 สี ของ จิรโรจน์ จิตราพัฒนานันท์ (2559) เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการนำไปสู่กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สี่กองทัพบกช่อง 7 เพื่อการนำเสนอข่าวที่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนและสังคม โดยการบริหารทรัพยากรสำหรับผลิตรายการ 5 วันต่อสัปดาห์ โดยที่ผู้ชมไม่เสียอรรถรสในการรับชม ซึ่งบุคลากรต้องเข้าใจการผลิตงานตั้งแต่ต้นจนจบพร้อมทั้งทักษะการเชื่อมโยงประเด็นข่าวที่เข้าใจที่มาของ

เหตุการณ์ เรียงลำดับข่าวที่เกิดขึ้น และทักษะการสืบค้นที่ครอบคลุม ถูกต้อง ผสมกับการมีเครือข่ายและแหล่งข่าวเฉพาะที่น่าเชื่อถือ ทำให้ข่าวที่นำเสนอออกมาน่าติดตามมากยิ่งขึ้น ผ่านกลยุทธ์การนำเสนอข่าวด้วยการวางแผนด้านผู้ชมโดยศึกษากระแสนิยมในสังคมและพฤติกรรมของผู้ชมที่เปลี่ยนไป วางแผนด้านเนื้อหารายการโทรทัศน์และออกแบบการรับรู้ในภาพลักษณ์ของรายการ สร้างความจดจำ และวางแผนการผลิต เพื่อการตอบสนองคุณค่าข่าวภายใต้จุดยืนของสถานี ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ทั้งแนวคิดแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าว แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร(Gatekeeper) และแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร (Agenda-setting)

เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การคัดเลือกประเด็นข่าวของช่อง 7 สี ในยุคดิจิทัล ของ ญัฐชนน อาภาศรีรัตน์ (2560) ที่ศึกษาการคัดเลือกประเด็นข่าวและการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบในการคัดเลือกประเด็นข่าวผ่านการนำเสนอในยุคดิจิทัลของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้พฤติกรรมของผู้ชมหรือกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนไปอย่างมาก โดยเฉพาะการรับชมข่าวผ่านสื่อออนไลน์ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สถานีโทรทัศน์ต้องปรับตัว โดยเฉพาะด้านการคัดเลือกประเด็นข่าวที่จะนำเสนอให้มีความน่าสนใจและเหมาะสมกับทุกช่องทางในการออกอากาศ โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า การคัดเลือกประเด็นข่าวเพื่อนำเสนอในยุคดิจิทัลจะอ้างอิงตามหลักเกณฑ์คุณค่าความเป็นข่าวและยึดตามแนวนโยบายของสถานีที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งยังไม่เปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็เพิ่มความน่าสนใจด้วยการเพิ่มประเด็นข่าวที่อ้างอิงมาจากกระแสของโลกออนไลน์หรือประเด็นที่ประชาชนกำลังให้ความสนใจอยู่ในขณะนั้น ซึ่งส่วนมากแล้วประเด็นข่าวใดที่นำเสนอผ่านสื่อหลักคือ โทรทัศน์ ก็จะสามารถนำมาเสนอผ่านสื่อออนไลน์ได้เช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร (Agenda-setting)

ต่อมา การศึกษาวิจัยปัจจัยในการบริหารงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลและการปรับตัวในยุคที่ภูมิทัศน์สื่อมีการเปลี่ยนแปลง ของ รุ่งลักษณ์ นาคพงษ์ (2561) ที่ศึกษานโยบายการบริหารงานข่าวและปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงานข่าวและการบริหารจัดการเนื้อหาข่าวกับช่องทางการสื่อสาร รวมถึงศึกษาคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของการเป็นสื่อมวลชนที่ต้องมีการปรับตัวในยุคภูมิทัศน์ที่สื่อมีการเปลี่ยนแปลง จนพบว่าองค์กรข่าวของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลมีการกำหนดนโยบาย นำเสนอข่าวบนความถูกต้อง เป็นกลาง และน่าเชื่อถือ โดยบุคลากรที่มีอยู่อย่างจำกัดต้องมีความรอบรู้ในการปฏิบัติงาน รวมถึงปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการบริหารงานข่าว และกระบวนการสื่อ ข่าวออนไลน์และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตข่าวและปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการบริหารงานข่าวมากที่สุดคือรายได้หลักที่มาจากผู้สนับสนุนและโฆษณาองค์กร จึงมีการนำเสนอข่าวเพื่อสร้างความนิยมแก่ผู้รับชม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับ

การนำเสนอรายการข่าว แนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร (Gatekeeper) และแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร (Agenda-setting)

2.6.3 การศึกษาบทบาทและจริยธรรมของสื่อมวลชน

ผู้วิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและจริยธรรมของสื่อมวลชนทั้งสิ้น 3 เรื่อง ดังนี้ การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลและแนวทางกำกับดูแลของ ภาณุพงษ์ ทินกร (2560) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้ปัญหาด้านจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ และศึกษาแนวทางกำกับดูแลที่เหมาะสม โดยการเก็บข้อมูลจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์โดยตรงที่ทำงานอยู่ในกองบรรณาธิการข่าวหรืออยู่ในฝ่ายข่าวของสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัลออกอากาศภาคพื้นดิน พบว่าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์ตระหนักถึงปัญหาจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลที่เกิดขึ้น ปัจจัยภายในองค์กรมีผลต่อปัญหาจรรยาบรรณสื่อมวลชน ได้แก่ นโยบายของบริษัทเจ้าของสื่อ บุคลากรในองค์กรระดับตัดสินใจ เช่น บรรณาธิการและหัวหน้าข่าวมีผลมากกว่าปัจจัยภายนอก สุดท้ายคือ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์เห็นด้วยกับแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระข่าวสาร (Agenda-setting) มากที่สุด โดยเห็นควรให้มีการลงทะเบียนสื่อมวลชนและมีบทลงโทษทางกฎหมายกับสื่อมวลชนที่ไม่ปฏิบัติตามจรรยาบรรณและจริยธรรมสื่อมวลชน

ต่อมาคือ การศึกษาวิจัยจริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมในกระบวนการสื่อข่าวของสื่อไทยในยุคดิจิทัล ของ สกฤษ ศรีสารคาม (2557) ที่ศึกษาหลักวิธีคิดเกี่ยวกับจริยธรรมในการใช้งานสื่อสังคมและสื่อออนไลน์ในการรายงานข่าว ละการพัฒนากรอบการกำกับดูแลทางวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับสื่อออนไลน์และสื่อสังคม จากการศึกษาในงานวิจัยนี้พบว่า หลักจริยธรรมที่ควรมีการทบทวนบทบาทในการปฏิบัติงานข่าวบนสื่อออนไลน์และสื่อสังคม ได้แก่ ประเด็นเรื่องความถูกต้อง ความเป็นกลาง การรักษาสมดุล ความโปร่งใส จุดยืนเรื่องการแสดงออกทางความคิด บทบาทในการคัดกรองข่าวสาร และการประสานสังคมไม่สร้างความขัดแย้ง นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์กรอบปฏิบัติที่มีอยู่ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การพัฒนากรอบจริยธรรมหรือแนวปฏิบัติในการใช้สื่อสังคมและสื่อออนไลน์ควรมีการกำหนดกรอบภาพกว้างควบคู่กับการให้คำอธิบายเชิงเทคนิคในการใช้งานเพื่อตอบโจทย์จริยธรรมภาพกว้างเป็นคู่มือประกอบเพื่อให้ผู้ปฏิบัตินำไปปรับใช้งานได้จริง โดยการร่างกรอบจริยธรรมแนวปฏิบัติสื่อสังคมและสื่อออนไลน์ควรใช้กรอบในการพิจารณา 5 เรื่อง คือ 1) กรอบความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม 2) กรอบทางวิชาชีพ 3) กรอบข้อบังคับทางกฎหมาย 4) กรอบการใช้งาน ประสิทธิภาพของสื่อออนไลน์และสื่อสังคม และ 5) กรอบเรื่องการตลาดและโมเดลทางธุรกิจขององค์กร และเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างองค์กรข่าว องค์กรวิชาชีพ และนักข่าวพลเมืองภาคประชาชนเพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกันในการใช้สื่อสังคมและสื่อออนไลน์เพื่อการรายงานข่าว ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าวและแนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร (Gatekeeper) โดยตรง

นอกจากนี้ยังพบการศึกษาวิจัยเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน ของ พิชราภา เอื้ออมรวณิช (2561) ที่ศึกษาถึงความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน เพื่อหาแนวทางการนำเสนอข่าวสารที่เหมาะสมของสื่อมวลชน โดยใช้ทฤษฎีสื่อสารมวลชนว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (Agenda-setting) แนวคิดคุณค่าข่าว และแนวคิดจริยธรรมสื่อมวลชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการสื่อ สื่อมวลชน จนพบว่าความรับผิดชอบในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดนนั้นสื่อมวลชนพยายามรักษาความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงความถูกต้องและความรวดเร็ว โดยพยายามนำเสนอข่าวสารบนพื้นฐานทางจริยธรรมของสื่อ แต่ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารนั้นประกอบไปด้วย การแข่งขันกันของสื่อ การเกิดขึ้นของสื่อใหม่ ระบบนายทุน เจ้าของสื่อ สปอนเซอร์ การตลาด รวมทั้งเพื่อความอยู่รอดของสื่อมวลชนเองที่มีส่วนทำให้สื่อมวลชนละเลยความรับผิดชอบต่อสังคมอยู่บ่อยครั้งที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การนำเสนอข่าวที่เหมาะสมของสื่อมวลชนควรนำเสนอข่าวสารภายใต้ความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูลบนพื้นฐานของจริยธรรม คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่ายตั้งแต่ผู้รับสาร สื่อมวลชน และองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยต้องวางรากฐานทางการศึกษาให้กับคนในสังคม ปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรม และสร้างการรู้เท่าทันสื่อให้กับคนในสังคมเพื่อให้เปิดรับสื่อได้อย่างมีคุณภาพด้วย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้เป็นแนวทางการสร้างคำถามในการเก็บข้อมูลเพื่อไปใช้ในการสร้างแนวคำถามในการสร้างเครื่องมือ นอกจากนี้ยังนำไปใช้ประโยชน์ในการทบทวนความรู้ ความเข้าใจเดิมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าว สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อที่จะทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจบริบทของกระบวนการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารและรูปแบบของข่าวปลอมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนนำไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัยต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อทราบถึงสภาพปัญหา อุปสรรค แนวนโยบาย นำไปสู่กลยุทธ์ในการนำเสนอรายการข่าวผ่านหน้าจอช่อง 7HD โดยแบ่งระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

- 3.1 สนามวิจัย
- 3.2 การเข้าสู่สนามวิจัย
- 3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 3.6 การจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 3.7 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

3.1 สนามวิจัย

สนามวิจัยที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ รายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ซึ่งเป็นการคัดเลือกสนามวิจัยแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากรายการข่าวทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD คุณสมบัติดังนี้

- 3.1.1 เป็นรายการข่าวที่นำเสนอมายาวนานเป็นระยะเวลามากกว่า 20 ปี
- 3.1.2 มีเรตติ้งสูงเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอด ทั้งในแพลตฟอร์มทีวีออนไลน์และทีวีดิจิทัล จากผลการวัดเรตติ้งรายการข่าวเช้า ปี 2561 ได้เรตติ้งไป 1.6 ปี 2562 ได้เรตติ้งไป 1.2 และปี 2563 ก็ยังคงเป็นอันดับ 1 ด้วยเรตติ้ง 1.6 ต่อด้วยรายการข่าวภาคเที่ยงที่ยังคงได้เรตติ้งสูงเป็นอันดับ 1 เช่นเดียวกัน เริ่มที่ปี 2561 ได้เรตติ้งไป 0.8 ปี 2562 ได้เรตติ้งไป 0.9 และปี 2563 ที่ได้เรตติ้งสูงถึง 1.6 และปิดท้ายด้วยรายการข่าวภาคค่ำ รายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ก็ยังมีเรตติ้งสูงเป็นอันดับ 1 เริ่มที่ปี 2561 ทำเรตติ้งสูงถึง 5.0 ปี 2562 ได้เรตติ้งไป 7.4 และปี 2563 ทำเรตติ้งสูงต่อเนื่องถึง 6.5 ดังภาพ 3.1–3.3

ภาพที่ 3.1: รายการข่าวที่มีเรตติ้งสูงสุด ปี 2561

ชื่อ	เรตติ้ง
สนามข่าว 7 สี	1.630
ข่าวข้นคนต่อใจ	1.513
ข่าวข้นคนต่อใจ	0.945
คุยข่าวเช้า ช่อง 8	0.917
ข่าว 7 สี	0.535

ชื่อ	เรตติ้ง
ห้องข่าวภาคเที่ยง	0.899
เที่ยงวันบันเทิง	0.842
ข่าวเด่นพอเพียง	0.506
ข่าวเด่นพอเพียง	0.445
ข่าวเที่ยงช่องวัน	0.436

ชื่อ	เรตติ้ง
ข่าวภาคค่ำช่อง 2	5.035
ประเดิมดัด 7 สี	2.264
ไทยรัฐนิวส์โชว์	1.700
ข่าว 3 มิติ	1.504
คุยดีข่าว	1.355

ที่มา: เเจาะเรตติ้งรายการข่าวปี 61 ก่อนลุ้นต่อปี 62. (2562). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/analysis-5rating-news-2561/>.

ภาพที่ 3.2: รายการข่าวที่มีเรตติ้งสูงสุด ปี 2562

No.	ชื่อ	เรตติ้ง	กุมภาพันธ์	ธ.ค.
1	สนามข่าว 7 สี	1.209	1.617	1.141
2	เช้า...ก็พอมี	0.986	1.433	0.911
3	เรื่องเล่าขาน	0.854	2.429	0.590
4	ข่าวข้นคนต่อใจ	0.548	0.612	0.537
5	คุยข่าวเช้า ช่อง 8	0.518	0.744	0.480
6	เรื่องรอบนอกสนาม	0.421	0.765	0.363
7	เย็น...คนข่าว	0.411	0.747	0.354
8	ข่าวเช้าช่องวัน	0.396	0.429	0.391
9	ข่าวเช้าไทยรัฐ	0.313	0.688	0.250
10	ข่าวข้นคนต่อใจ	0.290	0.414	0.270

ชื่อ	เรตติ้ง	กุมภาพันธ์	ธ.ค.
ห้องข่าวภาคเที่ยง	0.993	1.223	0.954
เที่ยงวันบันเทิง	0.988	1.880	0.839
ข่าวเที่ยงไทยรัฐ	0.471	0.828	0.411
ข่าวเที่ยงช่องวัน	0.404	0.420	0.401
ข่าวเที่ยง อมรินทร์	0.380	0.802	0.310
ข่าวข้นคนต่อใจ	0.377	0.352	0.381
ข่าวเด่น ช่อง 8	0.265	0.272	0.264
ช่อง 9 ข่าวเที่ยง	0.171	0.282	0.152
เที่ยงกับข่าว	0.170	0.110	0.180
เที่ยงข่าวไทย	0.162	0.196	0.157

ชื่อ	เรตติ้ง	อันดับ
ข่าวภาคค่ำช่อง 2	4.821	7,420
ข่าวข้นคนต่อใจ	2.303	3,545
ไทยรัฐ นิวส์โชว์	1.413	2,175
ประเดิมดัด 7 สี	1.396	2,149
คุยดีข่าว	1.137	1,750
สนามข่าว 7 สี	0.973	1,497
ข่าวข้นคนต่อใจ	0.961	1,479
เรื่องเด่นเย็นนี้	0.841	1,294
ไทยนคร-เส	0.823	1,267
เช้า...ก็พอมี	0.818	1,259

ที่มา: เปิดเรตติ้งกลุ่มรายการข่าวเช้าทุกช่อง. (2562). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/top10-rating-morning-news11-12-62/>.

ภาพที่ 3.3: รายการข่าวที่มีเรตติ้งสูงสุด ปี 2563

อันดับ	รายการ	เรตติ้ง	อันดับ	รายการ	เรตติ้ง	อันดับ	รายการ	เรตติ้ง
1	รายการ 7 สี	1.619	1	รายการ ข่าวเช้า	1.457	1	ข่าวภาคค่ำ ช่วงที่ 2	6.597
2	ข่าวเช้า	1.369	2	ห้องข่าวภาคเที่ยง นิวรวม ออกบูท	1.457	2	ข่าวนอกตู้	3.779
3	สื่อเช้าข่าว ช่อง 8	1.040	3	โพเนกรีส	1.068	3	ข่าวค่ำช่องวัน	3.079
4	ข่าววันเสาร์	0.661	4	เที่ยงวันกับเหตุการณ์	1.085	4	ไทยรัฐ นิวส์ โชว์-2	2.277
5	ข่าวเช้า	0.440	5	ข่าวเที่ยง อมรินทร์	0.538	5	5 กุมภาพันธ์ข่าว	1.75
6	ข่าวเช้า	0.326	6	ข่าวเที่ยงเวิร์คพอยท์	0.478	6	ประเด็นเด็ด 7 สี	1.727
7	ข่าวตอนเย็น	0.325	7	ข่าวเที่ยงไทยรัฐ	0.435	7	7 นานข่าว 7 สี	1.463
8	ข่าวเช้า (วันอาทิตย์) ไทยคม	0.185	8	ข่าวเที่ยงช่องวัน	0.319	8	ไทยรัฐ นิวส์ โชว์-1	1.397
9	ข่าวเช้า	0.149	9	ข่าวเด่น ช่อง 8	0.270	9	ข่าว 2 กุมภาพันธ์	1.387
10	ข่าวเช้า	0.144	10	ข่าวเที่ยง 25	0.235	10	โพเนกรีส	1.283
11	ข่าวเช้า	0.046	11	ช่อง 9 ข่าวเที่ยง	0.138			
12	ข่าวเช้า	0.040						
13	ข่าวเช้า	0.021						

ที่มา: 20 อันดับ เรตติ้งรายการข่าว ในวันนักข่าว 5 มี.ค. 63. (2563). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/top1-20-rating-5-3-63/>.

3.1.3 มีรางวัลการันตีความสำเร็จ

ดังนั้น จากคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นพบรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ที่ผู้วิจัยเลือกมาเป็นตัวแทนในกรณีศึกษา เนื่องจากว่ารายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นรายการข่าวที่เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2563 ดังนั้นจึงมีระยะเวลา 53 ปี ซึ่งมากกว่า 20 ปี นอกจากนี้ เรตติ้งรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ยังครองเรตติ้งสูงเป็นอันดับ 1 มาโดยตลอดทั้งในยุคของทีวีอนาล็อกและยุคทีวีดิจิทัล สุดท้ายยังมีรางวัลระดับชาติที่การันตีความสำเร็จของรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD อย่างน้อย 5 รางวัล ได้แก่ 1) รางวัลองค์กรสื่อมวลชนดีเด่นแห่งปี 2563 จากสมาคมสมาพันธ์นักข่าว (ประเทศไทย) 2) รางวัลองค์กรและรายการทีวีที่มีจิตอาสาและบำเพ็ญประโยชน์ด้านสังคมสงเคราะห์ที่ให้ปรากฏต่อสาธารณะและประชาชนทั่วไป 3) รางวัลเทพทอง ประเภทองค์กรดีเด่น 4) รางวัลนาคราชทอง สาขาสื่อมวลชนดีเด่น และ 5) รางวัลช่อสะอาด ประเภทสื่อโทรทัศน์ดีเด่น จากข้อมูลดังกล่าวมาผู้วิจัยจึงเลือกรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เป็นตัวแทนกรณีศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

3.2 การเข้าสู่สนามวิจัย

ผู้วิจัยได้ทดลองนำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นบรรณาธิการข่าวจำนวน 2 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพัฒนาทักษะในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของผู้วิจัยแล้ว นำข้อมูลที่ได้มาปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาผู้มีประสบการณ์การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อขอคำแนะนำและปรับแก้แนวคำถามให้เหมาะสม จากนั้นผู้วิจัยได้นำคำถามในการใช้สัมภาษณ์ที่ปรับแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจึงเน้นศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์โดยตรงกับเรื่องที่จะศึกษา (Information-rich Case) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวและการสกัดกั้นข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทั้งกระบวนการ องค์กรประกอบ และผลลัพธ์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ 1) ผู้จัดการฝ่ายข่าว 2) บรรณาธิการข่าว และ 3) ผู้สื่อข่าว ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเหมาะสมกับการศึกษาเป็นรายกรณี ตลอดจนช่วยให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการสกัดกั้นข่าวปลอม เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และตอบความมุ่งหมายของการวิจัยได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposeful Selection) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยกำหนดเกณฑ์สำหรับคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล (Inclusion Criteria) ทั้ง 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

3.3.1 ผู้จัดการฝ่ายข่าว หรือหัวหน้ากองบรรณาธิการข่าว

ผู้รับผิดชอบสูงสุดในด้านการดำเนินการและนโยบาย นอกเหนือจากนั้นผู้จัดการฝ่ายข่าว ยังต้องมอบหมายหน้าที่ให้แก่บรรณาธิการข่าวที่ต้องรักษาเวลาทำให้งานออกมาเสร็จทันเวลา โดยผู้จัดการฝ่ายข่าวจะเป็นผู้ที่กำหนดกลยุทธ์และตัดสินใจในทุก ๆ เรื่อง ซึ่งได้รับเลือกตามทักษะ ความชำนาญ ประสบการณ์ โดยทำการสัมภาษณ์จำนวน 1 คน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติดังนี้

3.3.1.1 มีประสบการณ์ในวงการข่าวมาเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี

3.3.1.2 เข้ารับตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำกลยุทธ์และนโยบายมาใช้จริงไม่ต่ำกว่า 5 ปี

3.3.2 บรรณาธิการข่าว

ทำหน้าที่เป็นแกนหลักรับผิดชอบการทำงานทั้งหมด เสมือนเป็นหัวหน้าทีม มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำ รวบรวม ตรวจสอบ คัดเลือก หรือควบคุมเนื้อหาและภาพทั้งหมด รวมถึงการมอบหมายงานให้กับผู้สื่อข่าวด้วย โดยช่อง 7HD มีบรรณาธิการประจำโต๊ะข่าวทั้งหมด 10 คน ได้แก่ 1) บรรณาธิการข่าวสังคม 2) บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ 3) บรรณาธิการข่าวการเมือง 4) บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม 5) บรรณาธิการข่าวกีฬา 6) บรรณาธิการข่าวในพระราชสำนัก 7) บรรณาธิการข่าวรายงานพิเศษ 8) บรรณาธิการข่าวต่างประเทศ 9) บรรณาธิการข่าวภูมิภาค และ 10) บรรณาธิการข่าวออนไลน์ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์บรรณาธิการจำนวน 4 คน คือ 1) บรรณาธิการข่าวสังคม 2) บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ 3) บรรณาธิการข่าวการเมือง และ 4) บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม เนื่องจากข่าวทั้ง 4 ประเภทนี้เป็นข่าวหลักที่ช่อง 7HD นำเสนอ ซึ่งบรรณาธิการต้องมีคุณสมบัติดังนี้

3.3.2.1 มีประสบการณ์ในวงการข่าวมาเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปี

3.3.2.2 เข้ารับตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ไม่ต่ำกว่า 5 ปี เนื่องจากเป็นช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านจากทีวีอนาล็อกไปสู่ทีวีดิจิทัล ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์รอบด้าน

3.3.3 ผู้สื่อข่าว

มีหน้าที่ในการแสวงหาข้อมูลและเรียบเรียงบทข่าวให้กับบรรณาธิการตามที่ได้รับมอบหมาย ทำหน้าที่ติดตามสถานการณ์หรือสื่อข่าวเฉพาะประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องเพื่อเขียนเป็นข่าว ความ เคลื่อนไหวและนำเสนอแก่ผู้อ่าน บางคนอาจเป็นผู้ที่รับผิดชอบคอลัมน์สัมภาษณ์บุคคล หรือคอลัมน์ส่วนตัว โดยทำการสัมภาษณ์จำนวน 4 คน ซึ่งต้องมีคุณสมบัติดังนี้

3.3.3.1 มีประสบการณ์ในวงการข่าวมาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี

3.3.3.2 เป็นพนักงานของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ไม่ต่ำกว่า 5 ปี

เมื่อผู้วิจัยได้รายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักจากแล้วผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยได้พูดคุยกับผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ซึ่งเริ่มจากการแนะนำตัวและวัตถุประสงค์ที่เข้ามาพูดคุยและแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักทราบว่าได้รับเลือกเป็นตัวอย่างในการให้ข้อมูลเพื่อให้บุคคลนั้นได้รับทราบและทำการนัดหมายวันและเวลาในการสัมภาษณ์เชิงลึกต่อไป

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น เครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือ ผู้วิจัย และสำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วย 3 ลักษณะสำคัญคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการจดบันทึก ดังนี้

3.4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกในองค์ประกอบหรือวิธีการของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD สำหรับเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลทั้งบรรณาธิการบริหาร บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว เพื่อใช้เป็นแนวคำถามที่มีลักษณะเป็นประเด็นกว้าง ๆ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบประเด็นปัญหาวิจัยที่ตั้งไว้ และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยสร้างเป็นประเด็นหลัก ๆ ที่เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างยืดหยุ่น ซึ่งประเด็นคำถามจะสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้เล่าประสบการณ์ในสิ่งที่ได้ประสบพบเจอมาตามหัวข้อที่สร้างขึ้นมาเพื่อเป็นข้อมูลสนทนา ขณะเดียวกันผู้วิจัยก็จะคอยกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลเรียกความคิดและความจำเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนขึ้นมา โดยคำถามในการสัมภาษณ์

เชิงลึกจะมีอยู่ 3 ประการ ได้แก่

3.4.1.1 คำถามหลัก (Main Question)

เป็นคำถามที่ผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษาและตอบความมุ่งหมายของการวิจัย โดยประเด็นที่ตั้งขึ้นมาจะเป็นแนวคำถามกว้าง ๆ (Interview Guide)

3.4.1.2 คำถามซึกเพื่อขอรายละเอียดและความชัดเจน (Probing Questions)

เป็นคำถามที่หลังจากมีการสัมภาษณ์กันแล้วแต่คำตอบที่ได้มายังไม่มีความชัดเจน อาจมีรายละเอียดเพิ่มเติมอีก ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องใช้คำถามซึกเพื่อลงไปในรายละเอียดมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจนและตรงประเด็น หรือระหว่างที่สัมภาษณ์พูดคุยแล้วพบประเด็นใหม่ ๆ นอกเหนือจากที่กำหนดเอาไว้ ซึ่งคำถามซึกเพื่อขอรายละเอียดนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีรายละเอียดที่ชัดเจนและลงลึกในประเด็นนั้น ๆ มากขึ้น

3.4.1.3 คำถามเพื่อตามประเด็น (Follow-up Questions)

เป็นคำถามที่ผู้วิจัยจะใช้เมื่อได้พบข้อมูลใหม่ ๆ ที่น่าสนใจมาเป็นประเด็นถามต่อระหว่างการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยให้ลึกลงไปอีก โดยเครื่องมือที่ใช้ประกอบการเก็บข้อมูลสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งไม่เคร่งครัดในเรื่องโครงสร้างแต่ยึดหัวข้อการสัมภาษณ์ไว้เป็นหลัก และเป็นคำถามที่เปิดกว้างที่เป็นปลายเปิด โดยแนวคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้เป็นเพียงกรอบการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัย แต่ประเด็นคำถามที่ตั้งไว้สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามลักษณะของผู้ให้ข้อมูลและตามสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป โดยตัวอย่างแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม คือ 1) บรรณาธิการบริหาร 2) บรรณาธิการ และ 3) ผู้สื่อข่าว เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกในความหมาย กระบวนการ องค์กรประกอบ หรือวิธีการ และผลลัพธ์ของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ซึ่งปรากฏตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1: แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	แนวคำถามหลัก	คำถามชัก (Probe)
1) เพื่อศึกษาความหมายของคำว่า ข้าวปลอม ในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวช่อง 7HD	1.1) ข้าวปลอมในมุมมองของช่อง 7HD เป็นอย่างไร 1.2) หากนึกถึงข้าวปลอม ท่านนึกถึงอะไร	1.1.1) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่า ข้าวปลอมมีลักษณะอย่างไร 1.1.2) ท่านคิดว่าข้าวปลอมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร 1.1.3) แหล่งที่มาของข้าวปลอมมาจากที่ใด
2) เพื่อศึกษารูปแบบของข้าวปลอม	2.1) จากประสบการณ์การทำงานของท่าน ท่านสังเกตเห็นว่ารูปแบบข้าวปลอมมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง และลักษณะแต่ละรูปแบบเป็นอย่างไร 2.2) ท่านมีวิธีแก้ปัญหาหรือรับมือกับข้าวปลอมในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างไร	2.1.1) ท่านมีวิธีการจำแนกประเภทข้าวปลอมอย่างไร 2.1.2) ข้าวปลอมรูปแบบไหนที่ท่านพบมากที่สุด 2.2.1) สาเหตุของการเกิดข้าวปลอมแต่ละรูปแบบมาจากอะไรบ้าง
3) เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวช่อง 7HD	3.1) กระบวนการผลิตรายการข่าวของช่อง 7HD เป็นอย่างไร 3.2) วิธีการทำให้ข่าวมีความน่าสนใจต้องทำอย่างไร	3.1.1) ช่วยเล่าขั้นตอนที่กว่าจะมาเป็นข่าวแต่ละตัวให้ฟังหน่อย 3.2.1) วิธีการควบคุมดูแลความถูกต้องในแต่ละขั้นตอนต้องทำอย่างไร 3.2.2) ขั้นตอนก่อนการนำเสนอข่าวขั้นตอนใดสำคัญที่สุด และขั้นตอนใดที่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ): แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	แนวคำถามหลัก	คำถามชัก (Probe)
		3.2.3) หลังจากนำเสนอหรือเผยแพร่ข่าวเรียบร้อยแล้วต้องทำอะไรต่อบ้าง
4) เพื่อศึกษาวิธีการ คัดกรองข่าวปลอมของ กองบรรณาธิการข่าว ช่อง 7HD	4.1) ช่อง 7HD มีขั้นตอน ในการคัดกรอง ข่าวปลอมอย่างไรบ้าง 4.2) จากประสบการณ์ การทำรายการข่าวของ ท่าน ท่านมีวิธีคัดกรอง ข่าวปลอมอย่างไร 4.3) หากพบว่าพนักงานของ ช่อง 7HD มีการทำงาน ผิดพลาดโดยนำ ข่าวปลอมมานำเสนอ มีวิธีการหรือ กระบวนการดำเนินการ ต่ออย่างไร	4.1.1) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมครับ ว่ามีการแบ่งหน้าที่การทำงาน อย่างไรบ้าง 4.1.2) ช่อง 7HD ให้ความสำคัญกับ การคัดกรองข่าวปลอมใน ระดับใด 4.2.1) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมครับ ว่ามีวิธีการสังเกตหรือคัดกรอง ข่าวปลอมอย่างไร 4.3.1) หลังจากเผยแพร่ข่าวเรียบร้อยแล้ว แล้วต้องทำอะไรต่อบ้าง 4.3.2) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหมครับ ว่าเคยมีการผิดพลาดที่นำ ข่าวปลอมมานำเสนอใน รายการไหมครับ 4.3.3) ช่อง 7HD มีบทลงโทษอย่างไร บ้างกับการไม่คัดกรอง ข่าวปลอม

3.4.1.4 การหาคุณภาพเครื่องมือ

สำหรับการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยสร้างข้อคำถามขึ้นจาก
การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรอง
ข่าวปลอมของรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD โดยนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นไปให้
อาจารย์ที่ปรึกษาผู้มีประสบการณ์การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตรวจสอบ เพื่อขอคำแนะนำและปรับแก้

แนวคำถามให้เหมาะสมในเรื่องของความมุ่งหมายของการวิจัย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และ เนื้อหาสาระในแนวคำถามหลักและคำถามซีก จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะจากการตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงประเด็นข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกให้ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากแบบสัมภาษณ์ข้างต้นที่ผู้วิจัยใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว อุปกรณ์ต่าง ๆ ยังมีความจำเป็นอย่างมากในการเก็บรวบรวมข้อมูลเนื่องจากสามารถช่วยบันทึก ข้อมูลและเก็บรายละเอียดต่าง ๆ ในการสัมภาษณ์ เพราะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ด้วยตนเองเพียง คนเดียว ดังนั้น การเก็บข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายรูป เพื่อบันทึกและเก็บรายละเอียดต่าง ๆ โดยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลก่อนทุกครั้ง

3.4.2 การสังเกต

ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่ได้มีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ (Observer as Participant) เป็นการสังเกตร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยสังเกตระหว่างการพูดคุยว่าผู้ให้ข้อมูลมีการแสดง ท่าทางหรือปฏิบัติอย่างไร พร้อมสังเกตน้ำเสียง สีหน้า แววตา และจังหวะการพูดคุยประกอบการให้ ข้อมูลด้วย

3.4.3 การจดบันทึก

ขณะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูลทันทีหลังการสังเกตลักษณะท่าทาง ต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์ด้วย รวมทั้งบันทึกลักษณะอาการที่น่าสนใจ เช่น สีหน้า ท่าทาง อากัปกริยาของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนมีการทบทวนและเรียบเรียงการบันทึกใหม่ เพื่อประเมิน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่ายังมีประเด็นอะไรที่ควรจะมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติมอีก การบันทึก ข้อมูลในส่วนนี้จะไม่มีการใส่ความเห็นของผู้วิจัยเข้าไปแต่อย่างใด เนื่องจากเป็นข้อมูลเฉพาะของผู้ให้ ข้อมูลหลักเท่านั้น

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเริ่มตั้งแต่การสร้างความสัมพันธ์ โดยผู้วิจัยแนะนำ ตัวและสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้ให้ข้อมูลเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความประทับใจ ไว้วางใจ และ กล้าที่จะเปิดเผยข้อมูลตามที่ผู้วิจัยต้องการ จากนั้นทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลโดยการตะล่อม กล่อมเกลา (Probe) เพื่อสืบสาวถึงความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ภายหลังจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลเรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะทำการสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ และ นัดหมายกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้งเพื่อทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Credibility) และการยืนยัน ผล (Confirmability) ข้อมูลว่าตรงตามที่ผู้ให้ข้อมูลตอบมาหรือไม่

3.6 การจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้ทำการจัดการกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามขั้นตอนไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 ขั้นตอนการจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) เมื่อสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาประมวล รวบรวมเป็นหมวดหมู่ และนำมาจัดระเบียบ เนื่องจากข้อมูลที่ได้มามีอยู่หลายประเภททั้งจากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตที่ยังไม่พร้อมจะนำมาวิเคราะห์ทันที จึงต้องนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งในรูปของการจดบันทึกและจากการบันทึกเสียงมาเปลี่ยนให้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการถอดเทปบันทึกเสียงคำสัมภาษณ์อย่างละเอียดชนิดคำต่อคำให้อยู่ในรูปของแฟ้มข้อมูลที่พร้อมสำหรับการอ่านและทำความเข้าใจ (Transcription of Data) โดยการพิมพ์ออกมาเป็นเอกสาร เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.2 ขั้นตอนการแสดงผลข้อมูล (Data Display) หลังจากแปลงข้อมูลในรูปเชิงประจักษ์ในขั้นแรกแล้วผู้วิจัยจะย่อข้อมูลที่จัดระเบียบออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ตามความหมายเฉพาะของแต่ละหน่วย โดยผู้วิจัยจะถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียงชนิดคำต่อคำ และรักษาบรรยากาศของการสนทนาที่เป็นธรรมชาติไว้ไม่ให้เสียไปมาจัดทำในรูปแบบบทสนทนาจากการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยจะเลือกหน่วยที่มีความหมายตรงกับเรื่องที่ทำกรวิเคราะห์มาใส่ชื่อไว้ โดยกำหนดชื่อขึ้นมาแทนความหมายสำคัญที่ข้อความของการวิจัยเป็นตัวตั้ง และกำหนดชื่อให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย

3.6.3 ขั้นตอนการสรุป ตีความ และตรวจสอบความถูกต้อง (Conclusion, Interpretation and Verification) โดยการนำเอาข้อมูลที่แตกออกเป็นหน่วยย่อย ๆ และที่ได้รับการกำหนดชื่อเรียบร้อยแล้วกลับมารวมเข้ากันใหม่เป็นกลุ่ม ๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ที่หน่วยย่อยเหล่านั้นมีต่อกัน เพื่อให้สะดวกในการวิเคราะห์หาความหมาย ข้อสรุป และตีความ ซึ่งเป็นวิธีการหาความหมายโดยรวมและตรวจสอบว่าข้อสรุปหรือความหมายที่ได้นั้นมีความถูกต้อง แม่นยำ น่าเชื่อถือหรือไม่

3.7 การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Credibility) และการยืนยันผล (Confirmability) ของข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการวิจัยเป็นอย่างมากเนื่องจากจะส่งผลให้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาสอดคล้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และส่งผลให้ผลการวิจัยเป็นที่ยอมรับ สามารถถ่ายโอนผลการวิจัย (Transferability) ไปยังสภาพการณ์ในบริบทที่คล้ายคลึงกันได้ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือและของข้อมูลดังต่อไปนี้

3.7.1 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้พิจารณา

3.7.2 นำแบบสัมภาษณ์ มาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.7.3 นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้กับตัวอย่างที่เป็นบุคลากรของช่อง 7HD จำนวน 2 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และพัฒนาทักษะในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่าข้อมูลที่ได้รับเพียงพอและครอบคลุมตามความมุ่งหมายของการวิจัยหรือไม่ แล้วปรับแนวคำถามให้เหมาะสมก่อนที่จะไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งผู้วิจัยใช้การสอบทานข้อมูล โดยให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เป็นผู้ตรวจสอบ (Members Check) ข้อมูลหลังการเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ว่าถูกต้องตามที่ตอบมาหรือไม่ โดยหลักจากที่ผู้วิจัยถอดบันทึกคำสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยจะส่งอีเมลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบความถูกต้อง หากไม่ตรงหรือบิดเบือนจากคำตอบหรือมีข้อมูลส่วนใดตกหล่นไม่ครบถ้วน ผู้วิจัยจะขอให้ผู้ให้ข้อมูลหลักปรับแก้ไขให้ถูกต้องตรงกับความ เป็นจริง

ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลและการยืนยันผล (Confirmability) โดยการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) จากหลายแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่ต่างตำแหน่งกัน (Data Triangulation) กล่าวคือ ตรวจสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักระหว่างบรรณาธิการบริหารและบรรณาธิการข่าวว่าข้อมูลที่ได้มีลักษณะที่ตรงกันหรือไม่อย่างไร อีกทั้งตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักในแต่ละคนแล้วเลือกนำข้อมูลที่ตรงกัน หรือไปในทิศทางเดียวกันมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

นอกจากนี้ ยังตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ จากการที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันหลายวิธีทั้งการสัมภาษณ์พร้อมกับการสังเกตผู้ให้ข้อมูลหลัก จากการดูอากัปกริยา แววตา สีหน้า ท่าทาง และน้ำเสียงขณะสัมภาษณ์ เช่น เมื่อผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึงการทำงานข่าวในสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD น้ำเสียงและแววตาของผู้ให้ข้อมูลจะเปี่ยมไปด้วยความซาบซึ้งถึงสิ่งต่าง ๆ จากการทำงาน ในขณะที่พูดถึงเรื่องระเบียบหรือกฎเกณฑ์ในการทำงานของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผู้ให้ข้อมูลจะพูดด้วยน้ำเสียงที่มั่นใจ ซึ่งวิธีการเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบข้อมูลได้ว่าสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลหลักได้เล่าถึงนั้นเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือและสอดคล้องกับสิ่งที่ได้เล่ามาน้อยเพียงใด

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อทำความเข้าใจความหมายรูปแบบ กระบวนการ และผลลัพธ์ของกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD เพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัย

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 คน โดยแบ่งเป็นผู้บริหารระดับสูง 1 คน บรรณาธิการ 4 คน และผู้สื่อข่าว 4 คน โดยผู้วิจัยได้ใช้นามสมมติแทนการใช้ชื่อจริงในการอ้างอิงผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งแสดงรายละเอียดข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประเภท	คนที่	นามสมมติ	ตำแหน่ง	
ผู้บริหารระดับสูง	1	นายโอฬาร	ผู้จัดการฝ่ายข่าว	
	บรรณาธิการ	2	นางพรรณณา	บรรณาธิการข่าวสังคม
		3	นางมารวย	บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ
		4	นางสาวพรสวรรค์	บรรณาธิการข่าวการเมือง
		5	นายองอาจ	บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม
ผู้สื่อข่าว	6	นายธรา	ผู้สื่อข่าวสังคม	
	7	นางสาวพิจิตรา	ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ	
	8	นายกล้าหาญ	ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม	
	9	นางสาวกัจจา	ผู้สื่อข่าวเฉพาะกิจ	

4.2 ความหมายของคำว่าข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวช่อง 7HD

ข่าวปลอมมีผู้ให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ยึดถือเอาความหมายของข่าวปลอมของผู้หนึ่งผู้ใดเป็นที่ตั้ง เนื่องจากต้องการทำความเข้าใจความหมายของคำว่า ข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผ่านความคิด ความเชื่อ และประสบการณ์ตรงของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าวที่เป็นตัวอย่างในมุมมองของคนใน (Emic View) ซึ่งสามารถสะท้อนกระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมได้อย่างชัดเจนที่สุด ซึ่งค้นพบความหมายของข่าวปลอม ประกอบไปด้วย 4 ประการ ดังนี้

- 1) ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ
- 2) การโฆษณาชวนเชื่อ
- 3) ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และ
- 4) การแอบอ้าง

4.2.1 ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ

ข้อมูลอาจมีทั้งจริงและเท็จผสมกัน ผู้สร้างตั้งใจจะส่งข่าวออกไปแต่อาจจะไม่ได้ตระหนักว่าข่าวนั้นมีข้อมูลที่ผิดพลาดอยู่ เช่น ข่าวลือ

“ด้วยความที่สื่อโซเชียลสมัยนี้มันเร็วเกินไปจนทำให้ข่าวปลอมบนโลกออนไลน์เกิดขึ้นมากมายหลายรูปแบบทั้งต้องการพาดหัวให้สะดุดตา ที่มาของแหล่งข้อมูลแปลกๆ หรือไม่มีที่มาของข่าว รูปภาพไม่ได้เกี่ยวข้องกับข่าว วันที่เกิดเหตุก็ไม่สมเหตุสมผล อ้างอิงชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ไม่มีอยู่จริง หรือแตกต่างจากสำนักข่าวอื่นไปแบบเกินจริงมาก จงใจสร้างให้มันเป็นข่าวปลอม ใส่ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงแบบโยงมั่วไปหมด สองอย่างไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลยก็นำมาโยงให้เกี่ยวข้องกันในข่าวเดียว ซึ่งต้องการจงใจให้คุณเข้าใจผิด” (นางสาวกิจจา (ผู้สื่อข่าวเฉพาะกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

“ข้อมูลในข่าวเดียวกันมีทั้งเรื่องจริงและไม่จริงผสมกัน คนสร้างข่าวปลอมตั้งใจจะส่งข่าวออกไปเพื่อสร้างความเข้าใจผิดหรือหวังผลในด้านต่าง ๆ ชื่อก็บอกอยู่แล้วว่าข่าวปลอม ดังนั้นมันก็คือเรื่องปลอม ไม่ใช่เรื่องจริง ข้อมูลไม่จริง เนื้อหาไม่จริง บิดเบือน ผิดพลาด คลาดเคลื่อน เพื่อจงใจให้คนอ่านเชื่อแบบนั้น” (นางมารวย (บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2563)

4.2.2 การโฆษณาชวนเชื่อ

เป็นการนำเสนอข้อมูลที่มุ่งชักจูงทัศนคติของคนต่ออุดมการณ์หรือมุมมองบางอย่างโดยการให้เหตุผลเพียงข้างเดียว การโฆษณาชวนเชื่อมักทำซ้ำและกระจายในสื่อหลายชนิด เพื่อหวังผลให้คนเชื่อและคล้อยตามอุดมการณ์ที่ผู้สร้างต้องการสื่อ (สรานนท์ อินทนนท์, 2562)

“ผู้สร้างมีจุดประสงค์มีหวังผลในการสร้างยอดวิว การสร้างกระแส เพราะคนที่สร้างจะรู้ตรงจุดนี้เป็นอย่างดีว่าคนไทยมักจะเชื่ออะไรง่าย ๆ และแชร์อย่างรวดเร็ว เพียงแค่ต้องการให้คน

เข้ามาที่หน้าเว็บเพจให้มากที่สุด และเมื่อเขารู้รัฐธรรมนูญคนไทยก็จะนำข่าวมาพาดหัวให้หรือหว่ามมีมูลความจริงอยู่เล็กน้อย หรือส่วนใหญ่ไม่มีมูลความจริงเลยเพื่อให้เรากลืนเข้าไปดู เพื่อให้เกิดกระแสกับช่องทางของเขา แต่เมื่อเข้าไปแล้วกลับไม่พบเนื้อหาตามที่พาดหัวจะพบว่ามีสินค้า มีการขายของ อดอ้างสรรพคุณของสินว่าดีอย่างนั้น ดีอย่างนี้” (นายโอสสาร (ผู้จัดการฝ่ายข่าว), การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มกราคม 2563)

“อย่างกรณีเรื่องของกัญชาและฟ้าทะลายโจรสามารถรักษาโรคโควิดได้ ซึ่งจริง ๆ ยังไม่ถึงขั้นรักษาได้ แต่ข่าวปลอมฟันธงว่ารักษาได้ และกระจายข่าวออกไป จนมีคนก็แห่ไปซื้อ ฟ้าทะลายโจรมากินเพราะคิดว่าป้องกันโควิดได้จริง เรื่องแบบนี้การที่เขาอ้างอะไรบางอย่างให้นำเชื่อถือ เอาข้อมูลผิด ๆ มาอ้างแบบลอย ๆ แต่คนเสพข่าวไม่ได้ตรวจสอบเลยว่าสิ่งนั้นจริงหรือไม่” (นายองอาจ (บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2563)

“หลัง ๆ มันก็จะมีเรื่องของยอดวิว ยอดแชร์ ที่เขาสามารถหาเงินกับจุดนี้ได้แล้วก็ความเป็นไอดอล ความต้องการมีชื่อเสียง ให้คนพูดถึง ที่ต้องการความโด่งดัง แต่เป็นการดังในทางที่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน หรือเข้าใจผิด ต้องการสร้างสีสันขึ้นมา เพื่อให้สังคมเดือดร้อน ตระหนกตกใจ ก็เรียกว่าเป็นอะไรที่ไร้สาระและไม่เป็นประโยชน์เลย” (นางพรรณณา (บรรณาธิการข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2563)

4.2.3 ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

บิดเบือนข่าวสาร มักจะเลือกข้างโดยนำเสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบต่อฝ่ายที่ตนไม่ชอบ ในขณะที่ฝ่ายที่ตนสนับสนุนจะเสนอข่าวชื่นชมเกินจริง

“ถ้าในมุมการเมืองเลยนะข่าวปลอม คือ ข่าวอะไรก็ได้ที่พยายามจะโจมตีฝ่ายตรงข้าม จึงปลอมขึ้นมา ใส่ร้าย ป้ายสี หรือแม้กระทั่งข่าวที่เียนยอพวกเดียวกันเอง พวกพ้องกันเอง นี่ก็ถือว่าเป็นข่าวปลอม บางทีไม่ได้ทำคุณงามความดีเลิศเลอถึงขนาดนั้นแต่มันก็มีข่าวยกย่องออกมา นี่ก็เรียกว่า เป็นข่าวปลอมเหมือนกัน นี่แหละมันคือการใช้สังคมออนไลน์หรือแม้กระทั่งสื่อในการเลือกพวกพ้องของตนเอง เลือกข้างเพื่อที่จะช่วงชิงมวลชนของแต่ละฝ่ายให้ได้” (นางสาวพรสวรรค์ (บรรณาธิการข่าวการเมือง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

“ที่เราเห็นข่าวออกมาทั้งการเลือกข้าง บิดเบือนข่าวสารสร้างข่าวลบให้กับฝั่งตรงข้าม อวยฝั่งตัวเองแล้วก็เขียนข่าวดี ๆ สนับสนุนตัวเองทั้งหมดทั้งมวลนี่ก็คือจงใจที่จะให้ข่าวปลอม มันแพร่กระจายออกไป วัตถุประสงค์เพื่อที่จะใส่ร้ายฝ่ายตรงข้ามหรือแม้กระทั่งคู่แข่งทางธุรกิจเอง ก็มีให้เห็นอยู่บ่อย ๆ” (นายธรรมา (ผู้สื่อข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กุมภาพันธ์ 2563)

4.2.4 การแอบอ้าง

มีการแอบอ้างบุคคลแหล่งข้อมูลหรือแหล่งข่าวที่ไม่เป็นจริงหรืออ้างตัวเป็นแหล่งข่าวที่นำเชื่อถือ มักสร้างรูปแบบให้เหมือนสำนักข่าวจริง ๆ หรือแอบอ้างชื่อสำนักข่าวชื่อดังเพื่อสร้าง

ความสับสนให้ผู้อ่าน

“มันเริ่มจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ตัวอย่างเช่น การปลอมเป็นสำนักข่าวปลอมเป็นข่าวสดปลอมเป็นไทยรัฐ ที่อาจจะเขียนตัวหนังสือให้คล้ายกันแต่ไม่เหมือนกัน แล้วก็รายงานข่าวที่รุนแรงร้ายแรงมากแล้วคนก็เข้าใจว่าเป็นสำนักข่าวนั้นจริง ๆ ซึ่งถ้าคนที่ไม่ได้สังเกตหรือไม่ดูดี ๆ ก็ดูไม่ออกเลย ซึ่งตรงนี้ก็ต้องใช้วิจารณญาณในการตรวจสอบนั่นแหละ” (นางสาวกิจจา (ผู้สื่อข่าวสายเฉพาะกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

“ที่ซัด ๆ เลย คือ การบิดเบือนเนื้อหาให้สมจริง ให้เหมือนจริง ทั้งภาพตัดต่อคลิปวิดีโอรวมทั้งอ้างแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ แต่ก็คืออ้างขึ้นมาแบบมโนขึ้นมาเอง ทุกอย่างเขียนขึ้นมาเองหมด อ่างนักวิชาการ อ่างคนมีชื่อเสียง บางครั้งคนที่ถูกอ้างถึงก็ไม่ได้รู้ด้วยซ้ำ จงใจที่จะให้ข่าวมันแพร่กระจายออกไปเพื่อหลอกหลวงโดยที่มีจุดมุ่งหมายอะไร หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า แต่ว่าท้ายที่สุดแล้วคือถ้าเค้าไม่ได้ประโยชน์เค้าก็คงไม่สร้างขึ้นมา เค้าก็ต้องได้ประโยชน์จากทางใดทางหนึ่งกับข่าวปลอมที่ผลิตออกมา” (นายธารา (ผู้สื่อข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กุมภาพันธ์ 2563)

การให้ความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว จะเห็นได้ว่าความหมายของคำว่าข่าวปลอมประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ 2) ข่าวที่มีการโฆษณาชวนเชื่อ 3) ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และ 3) ข่าวที่มีการแอบอ้าง สรุปได้ว่าความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD คือ ข่าวที่มีข้อมูลไม่เป็นจริงด้านเนื้อหา เผยแพร่ออกไปโดยที่ตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ และถูกส่งต่อข้อมูลโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และการเผยแพร่โดยมีผลประโยชน์เพื่อสร้างรายได้จากการโฆษณาและต้องการสร้างความเสียหายให้กับคู่แข่ง ฝ่ายตรงข้าม ทั้งด้านการเมืองหรือการแข่งขันด้านธุรกิจ

4.3 รูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวช่อง 7HD

ด้วยความนิยมในการรับข้อมูลข่าวสารบนโลกออนไลน์ในปัจจุบันสิ่งที่กำลังเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นเป็นวงกว้างก็คือ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกบิดเบือนเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ หลากหลายรูปแบบ ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการทำความเข้าใจรูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผ่านความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว ซึ่งผู้วิจัยค้นพบรูปแบบของข่าวปลอม 7 รูปแบบ คือ 1) เสียดสีหรือล้อเลียน 2) เชื่อมโยงมั่ว 3) ขี้มโนให้เข้าใจผิด 4) บริบทที่เป็นเท็จ 5) บิดเบือน 6) ปลอมแปลง และ 7) เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์

4.3.1 เสียดสีหรือล้อเลียน

การสร้างเนื้อหาล้อเลียนส่วนมากมักทำขึ้นมาเพื่อความตลกขบขันหรือเสียดสีสังคม ไม่มี

เจตนาให้คนหลงเชื่อหรือสร้างเข้าใจผิด ไม่ต้องใช้วิจารณ์ญาณหรือประสบการณ์มาก็จะสามารถแยกแยะออกได้

“บางครั้งการล้อเลียนก็ไม่ได้มีเจตนาสร้างความเข้าใจผิดหรือต้องการให้หลงเชื่อ แต่เขาต้องการล้อเลียนหรือทำให้ตลกเหมือนการล้อเลียนเหตุการณ์บ้านเมืองในปัจจุบันหรือล้อเลียนคนมีชื่อเสียง ชอบทำเลียนแบบให้เหมือนชาวจริง จนบางครั้งคนอ่านหลงเชื่อว่าเป็นชาวจริงได้ อย่างเช่นข่าวปด ไทยเถิด” (นายโอฬาร (ผู้จัดการฝ่ายข่าว), การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มกราคม 2563)

“แม้แต่การเสียดสีหรือการเล่นมุกตลกก็ถือว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของข่าวปลอมเหมือนกัน บางครั้งก็ตั้งใจสร้างเรื่องขึ้นมาแล้วใส่ข้อมูลที่ไม่เป็นความจริงเอามาเล่าให้เข้มข้นด้วยคำพูดตลก ๆ หรือรุนแรงหน่อยก็ประชดประชันถากถางก็มี” (นางสาวพรสวรรค์ (บรรณาธิการข่าวการเมือง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

4.3.2 เชื่อมโยงมั่ว

สร้างเนื้อหาโดยการเชื่อมโยงสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกันจากความไม่ชำนาญการเขียนข่าวของผู้เขียนหรือตั้งใจอ้างอิงเพื่อประโยชน์ทางการเงิน

“อีกรูปแบบหนึ่งให้เห็นบ่อยมากก็คือ การโยงมั่วไปหมด สองอย่างไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลยก็นำมาโยงให้เกี่ยวข้องกันในข่าวเดียว ดูแล้วไม่มีอะไรสอดคล้องกันเลย อ่านดูก็รู้เลยว่าแบบนี้ไม่ใช่เรื่องจริง ซึ่งรูปแบบนี้ค่อนข้างที่จะดูออกง่ายเพราะถ้าเนื้อหาไม่ไปด้วยกัน ไปด้วยกันไม่ได้ คนอ่านก็ตัดสินใจได้แล้วว่าไม่ใช่เรื่องจริง” (นายองอาจ (บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2563)

“บางครั้งนักข่าวที่มีประสบการณ์น้อย มีแหล่งข่าวน้อย หรืออาจจะเข้าไม่ถึงแหล่งข่าวโดยตรงก็เขียนข่าวออกมาในรูปแบบการตัดปะ เอาอันนี้มาต่ออันนี้ โดยคิดเอาเองว่าเป็นเรื่องเดียวกันและนำเสนอออกไปจนทำให้คนเข้าใจผิดแบบนี้ก็เกิดขึ้นบ่อย” (นายกล้าหาญ (ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2563)

4.3.3 ชี้นำให้เข้าใจผิด

จงใจสร้างเนื้อหาให้เกิดความเข้าใจผิด ไม่ว่าจะมีการอ้างอิงหรือไม่ก็ตามแต่มีจุดประสงค์ชัดเจนเพื่อการชวนเชื่อ โดยส่วนมากจะพบในข่าวการเมือง

“อย่างน้ำมะนาวรักษาโรคมะเร็งที่เราเคยได้ยินก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของข่าวปลอมซึ่งจงใจทำให้คนเข้าใจผิดโดยคนที่ไม่ได้รู้ความจริงว่าแท้จริงแล้วน้ำมะนาวรักษาโรคมะเร็งไม่ได้ก็หลงเชื่อและแชร์ต่อออกไป หรือหนักกว่านั้นก็คือทำตาม ชื่อมะนาวมาคั้นจริงจัง ซึ่งพืชมองว่าจุดประสงค์ของคนสร้างเรื่องนี้ขึ้นมาไม่มีอะไรเลยนอกจากชี้นำให้เข้าใจผิด” (นางสาวพิจิตราผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

4.3.4 บริบทที่เป็นเท็จ

นำสิ่งที่เกิดขึ้นจริงมาประกอบกับสิ่งที่ไม่จริง รวมให้เป็นเรื่องเดียวกัน เช่น การนำเหตุการณ์ภัยธรรมชาติจากประเทศจีนมาเขียนบอกว่าเกิดขึ้นที่ประเทศไทย

“พื้มองว่ามันเป็นเหมือนความพยายามที่จะหารายได้ของเว็บไซต์นั้น ๆ ในรูปแบบคลิกเบตที่เรารู้จัก เพราะอันดับแรกต้องดึงความสนใจของคนให้ได้ก่อน เอาอะไรก็ได้มาอ้าง อาจจะพาดหัวหรือรูปภาพให้คนสนใจ แม้จะไม่ได้เกี่ยวข้องกันเลยก็ตาม แม้จะเป็นคนละเหตุการณ์ก็ตาม เพราะเขาต้องการแค่ให้คนกดเข้าไปในเว็บไซต์ของตัวเองก็พอแล้ว” (นายกกล้าหาญ (ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2563)

“ข่าวฝนฟ้าอากาศ ภัยพิบัติต่าง ๆ นี่เจอบ่อยมากเรื่องการปล่อยข่าวที่ไม่เป็นจริง เอาภาพเก่ามาเล่าใหม่ เล่าซ้ำ บอกว่าเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเรื่องนี้ผลกระทบรุนแรงมากนะ เพราะเป็นเรื่องความปลอดภัยของผู้คน” (นางพรรณณมา (บรรณาธิการข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2563)

4.3.5 บิดเบือน

สร้างเนื้อหาในรูปแบบจงใจทำให้สมจริงหลากหลาย เช่น ภาพตัดต่อ คลิปเสียง คลิปวิดีโอ รวมทั้งมีการนำโลโก้ของแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือมาแอบอ้างทำให้เข้าใจว่ามาจากแหล่งเหล่านั้น

“เรื่องที่เห็นบ่อยมาก ๆ สมัยนี้คือการตัดต่อรูปภาพของคนที่มีชื่อเสียง และเขียนข้อความแปะเข้าไปในรูปภาพนั้นบอกว่าคนนี้พูดแบบนี้ เล่ามาอย่างนี้ ซึ่งจริง ๆ แล้วเขาไม่ได้พูดเลย ไม่ใช่คำพูดเขา และมีหนักกว่านั้นคือคลิปเสียง เอารูปคนนี้มาใส่เสียงคนนี้บอกว่าคนนี้พูดแบบนี้ ซึ่งเกิดขึ้นให้ได้เห็นมาแล้ว” (นางสาวพรสวรรค์ (บรรณาธิการข่าวการเมือง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

“ส่วนตัวพื้มองว่าข่าวปลอมที่เยอะที่สุดคือข่าวการเมืองนะ ในเรื่องของการบิดเบือนเนื้อหาข่าว สร้างข่าวลปให้กับฝั่งตรงข้าม สร้างข่าวดี ๆ สนับสนุนฝ่ายตัวเอง จงใจที่จะหลอกลวงเพราะเนื้อหาที่ตั้งใจบิดเบือนความจริงแล้วเผยแพร่ออกไปมีผลต่อความนิยมของพรรคของตัวนักการเมืองโดยตรง” (นางสาวพิจิตรา (ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

4.3.6 ปลอมแปลง

ปลอมที่มาของเนื้อหา ปลอมเนื้อหา ปลอมผู้เผยแพร่ และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวข่าว ให้ออกเป็นสื่อจริง โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการสวมรอยว่าเป็นสื่อสำนักข่าวนั้นจริง ๆ

“เรื่องที่เจอบ่อยมากในรูปแบบการปลอมแปลงเนื้อหาเป็นเรื่องของสุขภาพและวิทยาศาสตร์ อ้างว่าหมอคนนี้พูดแบบนี้ นักวิชาการคนนี้บอกแบบนี้ว่าทำแบบนี้แล้วดี ทำแบบนี้แล้วดี มีผลการทดลองออกมาแล้ว แต่จริง ๆ แล้วไม่มีผลการทดลองหรือการวิจัยอะไรทั้งสิ้น และ

ผู้ที่ถูกอ้างถึงก็ไม่เคยออกมาพูดเรื่องนี้เลย หรือบางทีคนที่ถูกอ้างถึงก็อาจจะไม่มีตัวตนเลยด้วยซ้ำไป” (นางพรรณณา (บรรณาธิการข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2563)

4.3.7 เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์

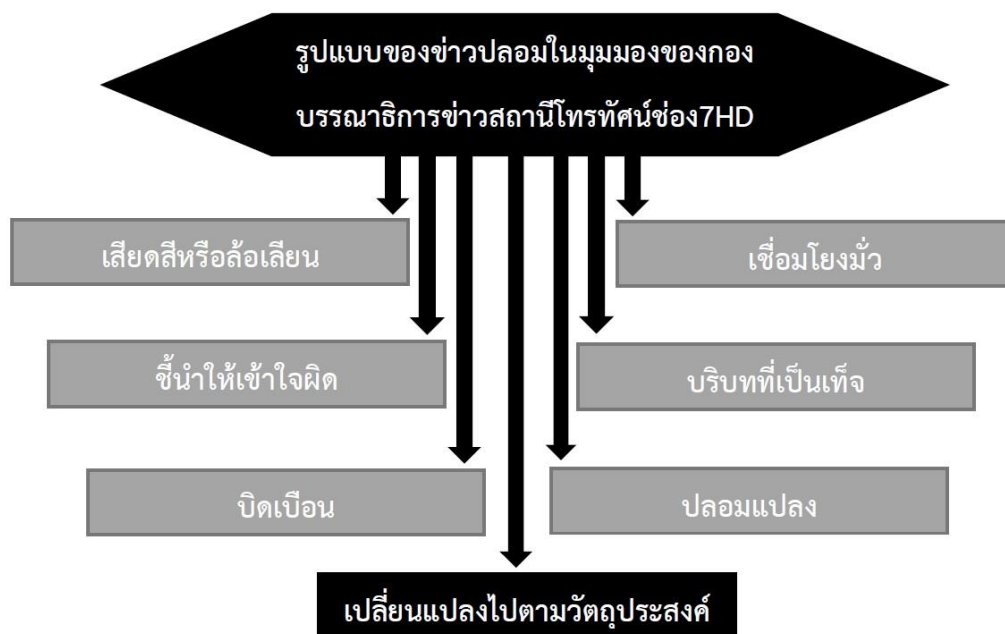
ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่จำกัดหรือตายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ข่าวปลอมนั้นถูกสร้างขึ้นมา ซึ่งอาจจะมีเป็น 10 เป็น 100 รูปแบบ

“พื้มองว่าปัจจุบันข่าวปลอมไม่ได้จำกัดว่ามีกี่รูปแบบตายตัวเหมือนเก่าแล้ว เพราะตอนนี้มีเป็น 10 เป็น 100 รูปแบบ จากวัตถุประสงค์ของสร้างข่าวปลอมนั้นขึ้นมาจุดมุ่งหมายเปลี่ยนแปลงไป ไม่ตายตัว รูปแบบก็ไม่ตายตัว บางครั้งข่าวปลอมข่าวเดียวมีวัตถุประสงค์หลายอย่างก็เท่ากับว่าข่าวเดียวเป็นได้หลายรูปแบบ” (นางสาวกัจจา (ผู้สื่อข่าวสายเฉพาะกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

“รูปแบบของข่าวปลอมมีเยอะมาก มากจนไม่สามารถบอกได้ว่ากี่รูปแบบเพราะที่คิดว่าสิ่งที่จะเป็นตัววัดว่าข่าวปลอมเรื่องนั้นจะอยู่ในรูปแบบใดก็คือดูจากวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้นมา ซึ่งข่าวปลอมที่เห็นเป็นประจำทุกวันนี้มีหลากหลายจุดมุ่งหมาย หลากหลายวัตถุประสงค์ เพราะฉะนั้นแล้วรูปแบบของข่าวปลอมน่าจะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา หรือในอนาคตอาจจะมีรูปแบบเพิ่มขึ้นมาอีกซึ่งไม่สิ้นสุด ดังนั้นก็ยากที่จะสรุปได้ว่ามีกี่รูปแบบ” (นางมารวย (บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล 30 มกราคม 2563)

จากการศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผ่านผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว พบว่า รูปแบบของข่าวปลอมมีหลากหลายรูปแบบและส่งผลกระทบต่ออย่างมากในระดับความเชื่อของคนหมู่มาก ประกอบไปด้วย 6 รูปแบบ คือ 1) เสียชื่อเสียงหรือล้อเลียน 2) เชื่อมโยงมั่ว ชี้นำให้เข้าใจผิด 3) บริบทที่เป็นเท็จ 4) บิดเบือน 5) ปลอมแปลง และสุดท้ายคือ 6) เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1: รูปแบบของข้าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

4.4 กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

การนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์เป็นการรายงานข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งต้องมีการรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องและนำมาเรียบเรียง จากนั้นรายงานโดยผู้ประกาศข่าวที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผ่านกระบวนการผลิตเพื่อนำเสนอออกสู่สายตาผู้ชมผ่านจอโทรทัศน์ด้วยเนื้อหาสาระที่น่าติดตาม ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ ความประณีต และความพิถีพิถันในการทำงานของทีมงานด้านการผลิตเพื่อให้งานมีคุณภาพ มีประโยชน์ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยต้องการทำความเข้าใจกระบวนการนำเสนอรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผ่านผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว ซึ่งสามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการก่อนผลิต 2) ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรอง 3) ขั้นตอนการผลิตรายการ และ 4) ขั้นตอนหลังการผลิต

4.4.1 ขั้นตอนการก่อนผลิต

เป็นการกำหนดแนวคิดในการผลิตรายการพร้อมทั้งกำหนดวัตถุประสงค์ของรายการ กลุ่มเป้าหมาย วิธีการนำเสนอของเนื้อหาในรายการ และโครงสร้างของรายการ

“ผู้ชมของเรามีทุกเพศ ทุกวัย ทั้งเด็กและเยาวชน ดังนั้น สิ่งที่เราจะนำเสนอออกไปเราต้องคำนึงถึงภาพใหญ่และผลกระทบที่จะตามมา จึงทำให้เนื้อหาที่เราจะผลิตออกมานั้น จะต้องมีความดี มีประโยชน์ และไม่สร้างความเดือดร้อนความแตกแยกให้กับใคร เพราะเมื่อเกิดข้อผิดพลาดขึ้นมา

มันไม่ใช่แค่ตัวเราที่เสียแต่มันคือชื่อเสียงของช่อง ดังนั้น เราจึงต้องระวังกับตัวเองเสมอว่าเราใช้ชื่อของช่องนำเสนอผลงาน เพราะพี่เชื่อว่าคนดูแยกแยะตรงจุดนี้ออก ซึ่งการดูข่าวเค้าไม่ได้ดูเพื่อความสนุก ไม่ได้ดูด้วยอารมณ์ แต่เค้าดูเพื่อที่จะเตือนตัวเอง ดูเป็นอุทาหรณ์ เป็นวิทยาทาน” (นางสาวพิจิตรา (ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กันยายน 2563)

“เลือกประเด็นก่อนสำคัญที่สุด คือ มองให้ออกว่าประเด็นข่าวคืออะไร อะไรที่มันสามารถหยิบยกมาขายเป็นประเด็นได้ แต่ต้องไม่ใช่การใส่สีตีไข่จนเกินไป” (นายก้าหาญ (ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2563)

“ความได้เปรียบของช่อง 7HD คือ เป็นช่องที่อยู่มานาน พื้นฐานการทำงานของช่อง 7HD เป็นช่องที่มีจรรยาบรรณสูง การทำงานจะไม่ใช่แค่ทำให้มีข่าวออกมาแต่จะต้องเป็นข่าวที่เป็นข้อมูลจริง เมื่อนำเสนอออกมาจะต้องเป็นประโยชน์และมีสาระต่อผู้รับชมรอบด้าน และเจาะลึกในทุก ๆ มุม เราจะไม่ใช่ข่าวเพียงด้านเดียว สิ่งที่เราจะต้องทำคือต่อยอดให้เห็นภาพรวมทั้งหมดซึ่งจะกลายเป็นข่าวที่กลมกล่อมและจบในข่าวเดียว โดยไม่ใช่ข่าวที่ประชาชนจะต้องไปตามต่อเองว่าอีกฝ่ายหนึ่งว่าอย่างไร สิ่งที่เราทำคือทำให้มันจบและสิ้นสุด คลายความสงสัย ซึ่งเราจะต้องต่อยอดด้วยตัวเองและให้จบในตัว ภายใต้จรรยาบรรณของสื่อมวลชน” (นางมารวย (บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2563)

“ทุกวันนี้ข่าวที่ได้รับมานั้นอาจจะไม่มีข้อเท็จจริงให้เราได้เห็นชัดเจนจริง ๆ 100% อาจจะเห็นข้อเท็จจริงเพียงแค่ส่วนหนึ่ง แต่เราต้องไปค้นหาข้อเท็จจริงที่เหลืออยู่ทั้งหมดมาประกอบอย่างถ้าเป็นข่าวเศรษฐกิจสมมติว่าเป็นการแถลงตัวเลข GDP มันก็คือข้อเท็จจริงว่า GDP อยู่ประมาณนี้ เท่านั้น ๆ หรือข่าวสังคมแถลงตัวเลขผู้ป่วยติดเชื้อโควิด19 มันก็คือข้อเท็จจริง แต่ถ้าเป็นข่าวการเมืองมีการแถลงข่าวออกมาแล้วบอกว่าจะมีพรรคการเมือง พรรค 1 พรรค 2 พรรค 3 จับมือรวมกัน ข้อเท็จจริงมันอาจจะไม่ใช่แบบนั้น มันอาจจะไม่จับก็ได้ หรือถ้าจับมันจะจับรูปแบบไหน ความยากก็คือว่าเราจะต้องไปต่อยอดหาข่าวว่าจริง ๆ แล้วข้อเท็จจริงมันคืออะไร แล้วที่มาที่ไปมันคืออะไร” (นางสาวพรสวรรค์ (บรรณาธิการข่าวการเมือง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

4.4.2 ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรอง

ในการผลิตรายการข่าวโทรทัศน์ ความถูกต้องในเนื้อหาเป็นส่วนที่สำคัญมากที่สุดทั้งข้อมูลภาพ เสียง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ก่อนการนำเสนอต้องพิถีพิถันและรอบคอบในการตรวจสอบ

“การตรวจสอบความถูกต้องเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดในกระบวนการทั้งหมดของการผลิตรายการข่าว เพราะเราจะนำเสนอข่าวที่ผิดออกไปไม่ได้เด็ดขาด ต้องรอบคอบ ต้องไม่ปล่อยปละละเลย ต้องใส่ใจ เพราะผลกระทบที่จะตามมาอันใหญ่โตเกินกว่าจะแก้ไขได้ ซึ่งนโยบายของช่อง 7HD เน้นหนักเป็นมั่นเป็นเหมาะให้พนักงานทุกคนพึงรู้พึงปฏิบัติว่าการตรวจสอบต้องถูกต้องที่สุดจะพลาดไม่ได้ ลำดับขั้นตอนก็มีระเบียบแบบแผนที่ชัดเจน เราจึงไม่ค่อยพลาดกับเรื่อง

ความผิดพลาดของเนื้อหาข่าวที่ไม่ถูกต้อง” (นายโอฬาร (ผู้จัดการฝ่ายข่าว), การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มกราคม 2563)

“หน้าที่ของการตรวจสอบความถูกต้องเป็นหน้าที่ของเราอยู่แล้ว ในกองบรรณาธิการทุกคนจะรู้ดีว่าการตรวจสอบความถูกต้องจะเป็นเรื่องที่พลาดไม่ได้เลย ห้ามเลย ห้ามผิดเด็ดขาด เพราะคนดูช่อง 7HD มีจำนวนมาก หากนำเสนอข่าวที่ผิดออกไป ผลกระทบเป็นวงกว้างแน่นอน เราจึงต้องรอบคอบขึ้นอีกเป็น 100 เท่า และขั้นตอนนี้จะหละหลวมไม่ได้เลย” (นายองอาจ (บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม, 2563)

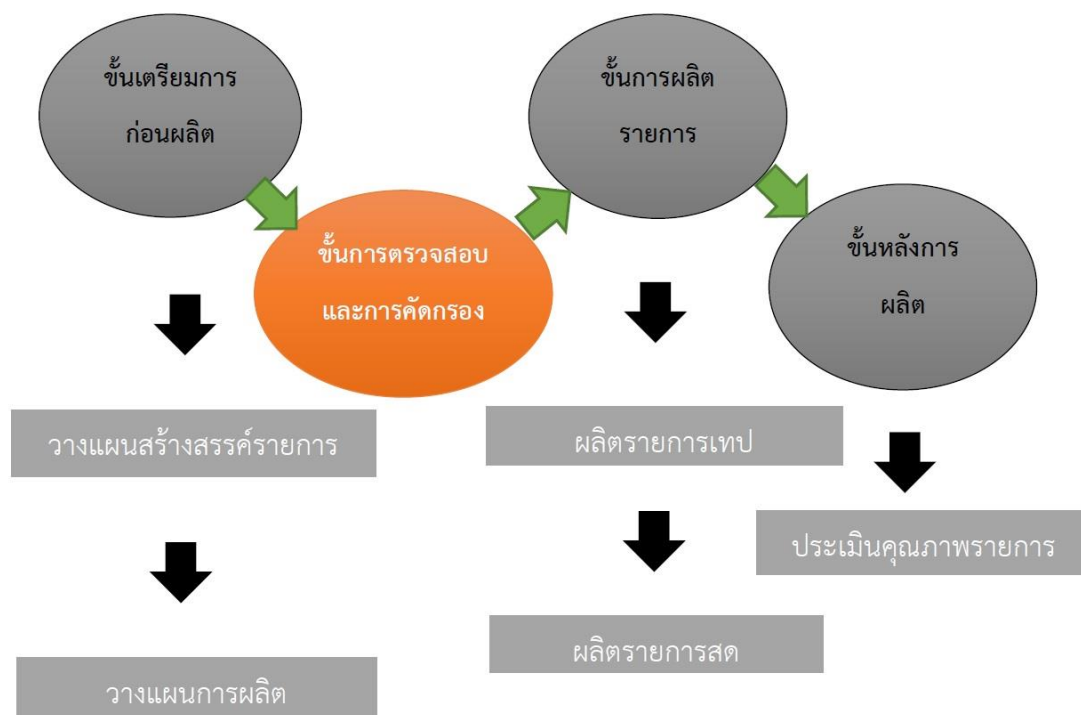
4.4.3 ขั้นการผลิตรายการ

เป็นการผลิตรายการหรือการถ่ายทำจริงอาจจะมีการบันทึกเทปรายการแล้วนำมาออกอากาศภายหลังหรือเป็นการถ่ายทอดสด

“หลาย ๆ ช่องก็มีวิธีการที่จะขยายประเด็นหรือมีวิธีการที่จะนำเสนอเพื่อที่จะดึงดูดความสนใจแตกต่างกัน แต่วิธีการของช่อง 7HD คือ ใช้ภาพวงจรปิด ใช้คลิปเหตุการณ์ ใช้เสียงสัมภาษณ์ หรือว่าอาจจะมีการตัดหรืออะไรบางอย่าง เพราะความแตกต่างของทีวีที่มันจะเหนือชั้นกว่าหนังสือพิมพ์หรือว่าวิทยุ ก็คือเราสามารถที่จะเล่นภาพได้ เล่นคลิปได้ ปลอ่ยเสียงได้ นี่คือข้อได้เปรียบของความเป็นทีวี แล้วคลิปภาพหรือว่าเสียงมันก็ใช้เป็นสิ่งที่ยืนยันในข้อเท็จจริงได้ อยู่ในตัวอยู่แล้วโดยไม่ต้องมานั่งเล่าให้ฟังทั้งหมด หลังจากนั้นเราก็เข้าไปสู่เนื้อหาแล้วก็ลำดับเหตุการณ์โดยไม่ต้องมานั่งเล่าให้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ” (นายกล้าหาญ (ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 มกราคม 2563)

จะเห็นได้ว่ากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว ได้ให้องค์ประกอบของกระบวนการนำเสนอข่าว ไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการก่อนผลิต 2) ขั้นการตรวจสอบและการคัดกรอง 3) ขั้นการผลิตรายการ และ 4) ขั้นหลังการผลิต ซึ่งสามารถสรุปได้ว่ากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD คือ การนำเสนอข้อเท็จจริงจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลอย่างถูกต้องผ่านกระบวนการผลิตเพื่อนำเสนอออกสู่สายตาผู้ชมด้วยเนื้อหาสาระที่น่าติดตามจากความคิดสร้างสรรค์ ความประณีต และความพิถีพิถันในการทำงานของทีมงานด้านการผลิต เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 4.2

ภาพที่ 4.2: กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

4.5 วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

หน้าที่ของสื่อมวลชนไม่เพียงแต่เลือกสรรเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มานำเสนอ แต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นนายทวารข่าวสาร (Gatekeeper) ซึ่งก็คือผู้คัดกรองข่าวสาร ตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก่อนที่จะนำเสนอไปสู่ผู้ชม ซึ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัยต้องการศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผ่านผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว เพื่อที่จะทราบถึงขั้นตอนของการคัดกรองข่าวได้อย่างชัดเจนที่สุด และพบว่าวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น 2) ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว 3) ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และ 4) สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

4.5.1 ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น

ตั้งข้อสังเกตเบื้องต้นว่ามีแหล่งข่าวอื่นที่มีเนื้อหาข่าวในลักษณะเดียวกันหรือไม่ แหล่งข่าวมีการตรวจสอบความถูกต้องก่อนนำเสนอข่าวหรือไม่

“ขั้นตอนการตรวจสอบจะเริ่มจากบรรณาธิการของแต่ละโต๊ะข่าวที่จะต้องรับผิดชอบประเด็นข่าวของตนเองในการตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าว ไม่ใช่เห็นว่าเห็นสื่ออื่นรายงานมาแล้วจะต้องรีบรายงานต่อไปเลย เราจะไม่ทำอย่างนั้น โดยบรรณาธิการมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการตรวจสอบข่าวนั้น ๆ กับแหล่งข่าวของตนเอง ยอมเสียเวลาในการตรวจสอบสักนิดหนึ่ง ตั้งคำถามกับมัน สักหน่อยกับการที่จะต้องนำเสนอข่าวอย่างถูกต้องเพื่อทำให้เกิดภาพความน่าเชื่อถือของสำนักข่าวของเรา ช่องของเรา ซึ่งอันนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะว่าความน่าเชื่อถือของสำนักข่าวเป็นสิ่งที่ทำให้คนยังติดตามสำนักข่าวนั้น ๆ อยู่” (นายโอฬาร (ผู้จัดการฝ่ายข่าว), การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มกราคม 2563)

“คุณสมบัติที่ผู้สื่อข่าวช่อง 7HD ทุกคนพึงมีคือ วิจารณ์ญาณในการตั้งข้อสังเกตกับข่าวที่ได้รับมา ทุกคนจะต้องสามารถวิเคราะห์ข่าวได้ทั้งในแง่ของความจริง ความถูกต้อง และข้อมูลที่เนื้อหาสาระที่จะต้องนำเสนอ ดังนั้น ด้านแรกเลยจึงเป็นเรื่องของตรวจสอบเบื้องต้นด้วยตัวเองจากประสบการณ์ จากความสามารถ หรือการเสาะแสวงหาวิธีการในการตรวจสอบ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดก็ตาม” (นางสาวกัจจา (ผู้สื่อข่าวเฉพาะกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

4.5.2 ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว

ตรวจสอบหาต้นตอของข่าว บางครั้งข่าวปลอมอาจเป็นข่าวเก่าที่เคยเกิดขึ้นหรือข้อมูลจากข่าวเก่ามาเล่าใหม่อีกครั้ง เพื่อให้เกิดความแตกตื่นหรือเพื่อประโยชน์แอบแฝง

“โดยหลักการแล้วไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงจากอดีตมากนักซึ่งมีแนวนโยบายจากผู้บริหารอย่างชัดเจนว่า ซ้ำไม่เป็นไรแต่อย่าผิด เพราะก่อนหน้านี้มีบทเรียนมากในเรื่องของการช่วงชิงความเร็วในการออกข่าว จนทำให้เกิดความผิดพลาดข้อมูลคลาดเคลื่อน นำมาซึ่งการสูญเสียความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชื่อเสียงหรือความเป็นความตายของใครบางคนที่ไม่จำเป็นต้องรีบ ต้องตรวจสอบให้ถูกต้องก่อนแล้วจึงนำเสนอ ไม่เร่งด่วน เร่งรีบ และไม่กลัวว่าจะล่าช้า แต่ต้องรวบรวมข้อมูลให้ครบถ้วน นำเสนอให้รอบด้าน เพื่อให้ข่าวมีความสมบูรณ์มากขึ้น” (นายโอฬาร (ผู้จัดการฝ่ายข่าว), การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 มกราคม 2563)

“ข่าวแต่ละตัวที่นักข่าวทุกคนได้รับมา สิ่งที่สำคัญมาก ๆ สิ่งแรกที่ต้องทำคือ ตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวว่ามาจากไหน ใครเป็นผู้ให้ข้อมูล ตำแหน่งอะไรหน่วยงานไหน ฟังดูอาจจะมากเกินไป แต่ความจริงแล้วทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่ต้องทราบ เพราะจะเป็นการยืนยันข้อเท็จจริงและเนื้อหาของข่าวนั้นได้ เพราะเราจะไม่นำเสนอข่าวที่ไม่ทราบแหล่งที่มาหรือต้นตอของข่าวออกไป โดยอ้างว่ามีรายงานว่า ... แหล่งข่าวให้ข้อมูลว่า ... เนื่องจากการนำเสนอข่าวของช่อง 7 ต้องระบุชื่อเสียงเรียงนามผู้ให้ข้อมูลอย่างชัดเจน” (นายธรา (ผู้สื่อข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 กุมภาพันธ์ 2563)

4.5.3 ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ

ตรวจสอบแหล่งข่าวอื่น ๆ ประกอบ เช่น หน่วยราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับข่าวนั้น ๆ เพื่อยืนยันว่ามีเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจริง เช่น ถ้าเรื่องโรคระบาดก็ตรวจสอบไปที่กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข หรือโรงพยาบาล

“ตั้งข้อสังเกตจากถ้อยคำหรือภาษาที่ใช้เขียนข่าวจากประสบการณ์เราก็คงจะรู้เอง รวมถึงข้อสังเกตพิรุศต่าง ๆ อย่างเช่น สิ่งที่ซ้ำกันมากมายผิดปกติ เราก็ต้องตั้งคำถามก่อนเลย ก่อนที่จะเชื่อ ถ้ามว่าในข่าวลือเคยกลายเป็นข่าวจริงไหม มันก็มี อย่างเรื่องการแต่งตั้งตำแหน่งสูง ๆ ในบ้านเรามีลือว่ายังงั้น ลือว่าอย่างนี้ ซึ่งเราต้องตั้งข้อสังเกตก่อนที่จะเชื่อเพราะไม่เสียหายหากจะยังไม่เชื่อ เพราะยังไม่ได้รับการยืนยันจากแหล่งข่าวที่น่าเชื่อถือ เพราะเราก็สามารถที่จะตรวจสอบข้อมูลประกอบได้ด้วยตัวเองจากคำประกาศหรือแถลงการณ์ต่าง ๆ” (นางมารวย (บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 มกราคม 2563)

“วิธีการตรวจสอบว่าข่าวนั้นเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม อันดับแรกเราต้องมีแหล่งข้อมูลที่จะตรวจสอบข้อเท็จจริงในรอบด้าน เพราะข่าวแต่ละข่าวจะมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงหลายหน่วยงาน หลายองค์กร อย่างเวลาที่จะโทรหาแหล่งข่าวเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง ก็จะต้องมีแหล่งข่าวมากกว่า 1 ที่จะต้องเป็นผู้ยืนยันข้อมูลนั้น ๆ เพราะเมื่อหลายคนพูดตรงกันหรือยืนยันข้อมูลมาน้ำหนักความน่าเชื่อถือของข่าวก็จะเพิ่มมากขึ้นด้วย” (นางสาวพรสวรรค์ (บรรณาธิการข่าวการเมือง), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

4.5.4 สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ โดยตรง หรือหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้

“อย่างเช่น คีนี่มรสุมจะเข้า พายุจะเข้าแบบโลกาวินาศ เค้าจะใช้คำลักษณะที่มันเกินจริงที่ทำให้คนตระหนกและโยงเข้ากับสภาพอากาศที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่บางทีอาจจะครึ้มฟ้าครึ้มฝนมาจริง ๆ และก็เต็มสี่เต็มอะไรเข้าไปเพื่อให้คนตกใจ ซึ่งพอเราเห็นคำแบบนี้ก็อย่าเพิ่งไปเชื่อ ส่วนการตรวจสอบก็ต้องตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องนั้น อย่างพื้ก็จะตรวจสอบจากกรมอุตุฯ โดยตรง ซึ่งเราก็จะมีแหล่งข่าวโดยตรงเลย ซึ่งเขาก็จะให้ข้อมูลความจริงได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ จริง ๆ ซึ่งถ้ามันมีความซ่อนเร้นอยู่เราก็ต้องตั้งข้อสังเกตว่าเรื่องนี้ออกมาได้อย่างไรจะให้แหล่งข่าวอธิบายกับเรื่องที่เกิดขึ้น เรามีหน้าที่คือต้องทำความเข้าใจออกมา เราต้องมีข้อมูลมายืนยัน มีแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ มีข้อมูลที่ตรวจสอบได้” (นางพรรณณา (บรรณาธิการข่าวสังคม), การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 กุมภาพันธ์ 2563)

“เมื่อต้องตรวจสอบข่าวปลอม สิ่งที่เราต้องทำอย่างแรกคือรีบโทรศัพท์เช็คแหล่งข่าว ยกหูเลย ซึ่งแหล่งข่าวเองก็อาจจะไม่ได้รับโทรศัพท์เราในทันทีทันใด แต่ว่าข่าวของเราก็ต้องออกอากาศ

แต่สิ่งที่ต้องทำ ณ ขณะนั้นคือเราจะต้องไม่เช็คแหล่งข่าวเพียงแคคนเดียว เรามีเครือข่ายสื่อมวลชนด้วยกัน อาจจะต้องถามเพื่อนร่วมวงการ ถามพี่ ถามคนที่มีความรู้ในประเด็นนั้น ๆ หรือต้องเช็คแหล่งข่าวอย่างรอบด้านในทุก ๆ วิธี ถ้าหนึ่งคนไม่รับก็ต้องโทรหาคนที่สอง ถ้าคนที่สองไม่รับก็ต้องโทรหาคนที่สาม โทรไปเรื่อย ๆ หลากหลายทาง เมื่อได้ข้อมูลมาแล้วก็ต้องใส่ชื่อแหล่งข่าวให้ชัดเจน โดยพี่จะไม่มีการใช้คำว่าแหล่งข่าวจาก ... พี่จะใส่ชื่อเต็มเลย เพราะคำว่าแหล่งข่าวจาก ... บางครั้งมันคือการเต้าข่าว เพราะแหล่งข่าวของเราทุกคนต้องมีตัวตน สามารถระบุแหล่งที่มาได้อย่างชัดเจน ใครเป็นคนให้ข้อมูลซึ่งจะต้องชัดเจนและกระจ่างที่สุด” (นางสาวพิจิตรา (ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ), การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 กุมภาพันธ์ 2563)

จากการศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ผ่านผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการข่าว และผู้สื่อข่าว พบว่า การคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD คือ กองบรรณาธิการต้องสามารถประเมินข่าวสารที่ได้รับมา รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารอย่างระมัดระวัง แยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น มีทักษะวิธีการตรวจสอบข้อมูล มีทักษะในการวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อที่จะตรวจสอบและประเมินความน่าเชื่อถือของข่าว และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นและการชี้นำ ไม่ใช่อคติในการรับข่าวสาร เพื่อที่จะไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดี เพื่อถ่วงถ่วงข้อมูลที่น่าเชื่อถือก่อนการนำเสนอ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น 2) ตรวจสอบหาต้นตอ แหล่งที่มาของข่าว 3) ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และ 4) สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังภาพที่ 4.3

ภาพที่ 4.3: วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 4 ข้อ ได้แก่

- 1) เพื่อศึกษาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
 - 2) เพื่อศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
 - 3) เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
 - 4) เพื่อศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
- การศึกษาวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลโดยการศึกษารายกรณี (Case Study) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 4 ข้อ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีผู้ให้ข้อมูลจำนวนทั้งหมด 9 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารระดับสูง 1 คน คือ ผู้จัดการฝ่ายข่าวและบรรณาธิการ จำนวน 4 คน ได้แก่ 1) บรรณาธิการข่าวการเมือง 2) บรรณาธิการอาชญากรรม 3) บรรณาธิการสังคม และ 4) บรรณาธิการเศรษฐกิจ กลุ่มกลุ่มสุดท้ายคือ ผู้สื่อข่าว จำนวน 4 คน ได้แก่ 1) ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ 2) ผู้สื่อข่าวสังคม 3) ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม และ 4) ผู้สื่อข่าวเฉพาะกิจ โดยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposeful Selection) และใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นแนวคำถามกับผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 3 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Content Analysis) ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอการสรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะจากงานวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 4 ข้อ คือ ความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD รูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD และวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD และผลลัพธ์ในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทั้ง 3 กลุ่ม คือ

ผู้จัดการฝ่ายข่าว บรรณาธิการ และผู้สื่อข่าว โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 ความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 คน ถึงความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่า ความหมายของข่าวปลอมประกอบไปด้วย 4 ประการ ดังนี้ 1) ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ 2) การโฆษณาชวนเชื่อ 3) ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และ 4) การแอบอ้าง

5.1.2 รูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 คน ถึงรูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่า รูปแบบของข่าวปลอมมีทั้งสิ้น 7 รูปแบบ คือ 1) เสียตสีหรือล้อเลียน 2) เชื่อมโยงมั่ว 3) ชี้นำให้เข้าใจผิด 4) บริบทที่เป็นเท็จ 5) บิดเบือน 6) ปลอมแปลง และ 7) เปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์

5.1.3 กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 คน ถึงกระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่า กระบวนการนำเสนอข่าวมีทั้งหมด 4 ขั้นตอน คือ 1) ขึ้นเตรียมการก่อนผลิต 2) ขั้นตอนตรวจสอบและการคัดกรอง 3) ขั้นตอนผลิตรายการ และ 4) ขั้นตอนหลังการผลิต

5.1.4 วิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD

จากการศึกษาของผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 9 คน ถึงวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พบว่า วิธีการคัดกรองข่าวปลอมมีได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสงสัยเบื้องต้น 2) ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว 3) ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และ 4) สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 4 ข้อ คือ ความหมาย รูปแบบ กระบวนการนำเสนอข่าว และวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขออภิปรายผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.2.1 ความหมายของข่าวปลอม

จากการศึกษาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่าความหมายของข่าวปลอมเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาอ้างอิงในบทที่ 2 ความหมายจะสอดคล้องกันคือ แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอมที่ไม่ใช่เรื่องใหม่

แต่เป็นเรื่องที่มีมานานตั้งแต่ยุคโบราณ จนมาถึงยุคที่พฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเปลี่ยนแปลงไปหันมาเสพข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น จากเดิมที่เคยติดตามข่าวสารจากสำนักข่าวที่มีชื่อเสียงเปลี่ยนมาเป็นการอ่านพาดหัวข่าว หรืออ่านข่าวที่คนรู้จักส่งต่อมาแทน เมื่อข่าวบนสื่อสังคมออนไลน์ได้รับการยอมรับมากขึ้นบวกกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มักมีแนวโน้มเชื่อในสิ่งที่เราเชื่ออยู่แล้วก็ทำให้ข่าวที่อาจไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริงแต่ถูกใจคนอ่าน ได้รับความนิยมนมากขึ้นตามไปด้วย ปัจจัยเหล่านี้จึงเอื้อให้เกิดสำนักข่าวใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก สำนักข่าวเหล่านี้รู้ว่าผู้อ่านชอบข่าวแบบไหนจึงพยายามประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ข่าวที่ผู้รับสารชื่นชอบ ซึ่งความหมายดังกล่าวสังเกตได้ว่าข่าวปลอมประกอบไปด้วย 4 ประการ ดังนี้ 1) ข่าวที่มีเนื้อหาเป็นเท็จ 2) การโฆษณาชวนเชื่อ 3) ข่าวที่นำเสนอเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง และ 4) การแอบอ้าง

จากความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ข้างต้นเน้นการสร้างความเข้าใจและรู้เท่าทันข่าวปลอมเพราะมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติงานที่ถูกกำหนดมาจากแนวนโยบายของช่อง เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบบนพื้นฐานของจรรยาบรรณสื่อมวลชน ซึ่งหากปลูกฝังให้บุคลากรทุกคนในกองบรรณาธิการข่าวได้เข้าใจและซึมซับกับวัฒนธรรมองค์กรก็จะนำไปสู่พฤติกรรมการทำงานที่ถูกต้องและได้รับความไว้วางใจจากผู้ชม ซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าให้กับองค์กร และนำไปสู่การได้รับชื่อเสียงในทางที่ดีด้วย

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความหมายของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ข้างต้น จะเห็นได้ความหมายของข่าวปลอมสอดคล้องกับแนวคิดของข่าวปลอมที่มีความหมายคล้ายกัน

5.2.2 รูปแบบของข่าวปลอม

จากการศึกษารูปแบบของข่าวปลอมในมุมมองของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่า รูปแบบของข่าวปลอมจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาอ้างอิงในบทที่ 2 นั้นมีการจำแนกรูปแบบตามประเภทเนื้อหาของข่าวปลอมที่ชัดเจน จำแนกได้ 6 รูปแบบ คือ 1) เสียดสีหรือล้อเลียน 2) เชื่อมโยงมั่ว 3) ชี้นำให้เข้าใจผิด 4) บริบทที่เป็นเท็จ 5) บิดเบือน และ 6) ปลอมแปลง แต่กองบรรณาธิการข่าวช่อง 7HD นั้นให้ข้อมูลที่แตกต่างออกไป 1 ข้อ คือ รูปแบบของข่าวปลอมนั้นไม่จำกัดหรือตายตัวแต่จะเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ข่าวปลอมนั้นถูกสร้างขึ้นซึ่งอาจจะมีเป็น 10 เป็น 100 รูปแบบ ที่สร้างขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจก็ตาม การบิดเบือนข้อมูลให้เป็นข้อมูลเท็จโดยเจตนาและแพร่กระจาย เพื่อสร้างอิทธิพลต่อความคิดเห็นของสาธารณชนหรือบิดเบือนความจริง ซึ่งทำให้ทราบว่าข่าวปลอมเป็นที่มาของการสร้างความเข้าใจผิดจากรูปแบบที่แตกต่างกัน และขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของเรื่องราวนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดระเบียบวาระ (Agenda-setting) สื่อมวลชนทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดประเด็นและผู้รับสารจะรับรู้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับการเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอ แต่ปัจจุบัน

ประชาชนทั่วไปก็สามารถเป็นนักข่าวได้จากการนำเสนอข้อมูลและเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์จนเกิดเป็นข่าวปลอมขึ้นมาอย่างง่ายตายและหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งยังมีสำนักข่าวปลอมที่ตั้งใจเผยแพร่ข่าวปลอมออกสู่สังคมด้วย

จากการศึกษารูปแบบของข่าวปลอมทำให้ทราบถึงความสามารถในการจำแนกรูปแบบข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ที่สะท้อนว่ากองบรรณาธิการมีความรู้ความสามารถในระดับการปฏิบัติงานที่รอบด้านและถี่ถ้วน เนื่องจากแนวนโยบายขององค์กรมีมาตรฐานในการทำงานที่ต้องคำนึงถึงความถูกต้อง แม่นยำ เป็นหลัก จึงเป็นการตอกย้ำความรอบคอบและความพิถีพิถันในการทำงานเพื่อความถูกต้อง และยังไปว่านั่นคือการมีเรตติ้งเป็นอันดับ 1 ยิ่งเป็นการเพิ่มความรอบคอบในการทำงานขึ้นไปอีกเท่าตัว เพราะเมื่อมีผู้ชมมากเท่าไรกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ชมก็จะมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นแล้วสิ่งที่จะเป็นเกราะป้องกันให้กับองค์กรได้ดีที่สุดก็คือความถูกต้องที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้นั่นเอง

5.2.3 กระบวนการนำเสนอข่าว

จากการศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่า กระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวที่นำมาอ้างอิงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 นั้น จำแนกไว้ 3 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต 2) ขั้นตอนการผลิตรายการ 3) ขั้นตอนหลังการผลิต แต่กระบวนการนำเสนอข่าวของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD แตกต่างออกไป 1 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรอง ซึ่งอยู่ระหว่างขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต ไปสู่ขั้นตอนการผลิตรายการซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญมากที่สุดและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของช่อง 7HD ที่คำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมากทำให้ต้องมีการตรวจสอบข้อมูลอย่างถูกต้องและนำมาเรียบเรียง จากนั้นรายงานโดยผู้ประกาศข่าวที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ผ่านกระบวนการผลิตเพื่อนำเสนอออกสู่สายตาผู้ชมผ่านจอโทรทัศน์ด้วยเนื้อหาสาระที่ถูกต้อง และความพิถีพิถันการทำงานของทีมงานด้านการผลิต เพื่อให้งานมีคุณภาพ มีประโยชน์ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชม ซึ่งกระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD สามารถจำแนกได้ 4 ขั้นตอน คือ

- 1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนผลิต
- 2) ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรอง
- 3) ขั้นตอนการผลิตรายการ และ
- 4) ขั้นตอนหลังการผลิต

จากแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าวที่สอดคล้องกัน ทำให้เห็นว่าผู้ผลิตรายการข่าวต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ รวดเร็ว และถูกต้อง พิถีพิถันในการทำงานของทีมงานทุกด้านเริ่มตั้งแต่การเตรียมการก่อนการผลิตไปสู่กระบวนการตรวจสอบและคัดกรองที่ต้องรอบคอบ และให้ความสำคัญที่สุดก่อนจะไปสู่ขั้นตอนการผลิต และหลังการผลิตเพื่อให้ได้รายการออกมามีคุณภาพ และมีประโยชน์สนองต่อความต้องการของผู้ชม เนื่องจากการนำเสนอรายการข่าวนั้นเป็นลักษณะของการรายงานเรื่องราวข้อเท็จจริงทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งมีผลกระทบต่อประชาชนเพราะข้อมูล

ที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญในการนำเสนอรายการข่าว ทีมงานผลิตรายการจึงต้องพิจารณาโดยการนำเสนอตามเรื่องราวที่เป็นจริงอย่างมีคุณภาพและเป็นประโยชน์ให้แก่ประชาชนด้วย เนื่องจากการสร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคมภายใต้จรรยาบรรณสื่อมวลชนที่เป็นโจทย์ที่ผู้บริหารคำนึงถึงเป็นที่สุด เพราะหากสามารถทำให้บุคคลากรมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร การทำงานก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ความน่าเชื่อถือในฐานะผู้นำเสนอข่าวสารก็จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชน พร้อมทั้งสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ในเวลาเดียวกัน

5.2.4 วิธีการคัดกรองข่าวปลอม

จากการศึกษาวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของกองบรรณาธิการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD ทำให้พบว่า หน้าที่ของสื่อมวลชนไม่เพียงแต่เลือกสรรเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มานำเสนอแต่ยังต้องทำหน้าที่เป็นนายทวารข่าวสาร ซึ่งก็คือผู้คัดกรองข่าวสาร ตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ก่อนที่จะนำเสนอไปสู่ผู้ชม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยค้นพบวิธีการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินเนื้อหาเพื่อตั้งข้อสังเกตเบื้องต้น 2) ตรวจสอบหาต้นตอแหล่งที่มาของข่าว 3) ตรวจสอบแหล่งข้อมูลประกอบ และ 4) สอบถามหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง โดยในแต่ละขั้นจะมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอย่างเข้มงวดในทุกขั้นก่อนการนำเสนอข้อมูลในรายการข่าว ถึงแม้ว่าความรวดเร็วในการรายงานข่าวทางออนไลน์จะช่วยทำให้ผู้อ่านรับข้อมูลข่าวสารอย่างทันท่วงที แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นคือข่าวบางส่วนไม่ได้รับการคัดกรองคุณภาพและความถูกต้อง เนื่องจากเป็นสื่อที่เปิดกว้างและไม่ได้ถูกจำกัดข่าวในการนำเสนอจากสื่อมวลชนกระแสหลักอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการนำเสนอรายการข่าวที่บุคคลากรจะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร การทำงานก็จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ตรวจสอบให้ละเอียดรอบคอบมากยิ่งขึ้นเพื่อความน่าเชื่อถือในฐานะผู้นำเสนอข่าวสารและก็จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชน พร้อมทั้งสามารถเป็นที่พึ่งให้กับประชาชนได้ในเวลาเดียวกัน และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับผู้เฝ้าประตูสาร (Gatekeeper) ที่ทำหน้าที่คัดกรองข่าวสารก่อนที่นำเสนอไปสู่ผู้ชม

ดังนั้น กองบรรณาธิการข่าวของสื่อจึงควรมีทักษะในการรู้เท่าทันข่าวปลอม มีวิจารณญาณแยกแยะได้ว่าข่าวใดเป็นข่าวปลอม มีทักษะในการวิเคราะห์และตรวจสอบ เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่ถูกต้อง รู้จักประเมินและเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ รู้ว่าข่าวนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ รู้ว่าข่าวนั้นเขียนขึ้นด้วยจุดประสงค์อะไร รู้จักการแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็นและการชี้นำของผู้สร้างข่าวปลอม ไม่ใช่อคติในการรับข่าวสาร เพื่อได้ไม่ตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดีก่อนการนำเสนอข่าวออกไปให้ประชาชนรับรู้ ซึ่งเป็นการรับผิดชอบต่อสังคมบนพื้นฐานของจรรยาบรรณสื่อมวลชนที่พึงมีพึงปฏิบัติ

5.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอแนะจากการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาปฏิบัติ

5.3.1.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า รูปแบบของข้าวปลอมมีทั้งหมด 7 รูปแบบ ดังนั้น บุคลากรของกองบรรณาธิการจึงควรที่จะระมัดระวังข้าวข้าวปลอมทั้ง 7 รูปแบบเป็นพิเศษ เมื่อพบเจอข้าวลักษณะแบบนี้ต้องตรวจสอบให้ถี่ถ้วน

5.3.1.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า ขั้นตอนการตรวจสอบและการคัดกรองอยู่ระหว่างขั้นเตรียมการก่อนผลิตไปสู่ขั้นการผลิตรายการซึ่งเป็นขั้นที่สำคัญมากที่สุด ดังนั้น กระบวนการคัดกรองควรคำนึงถึงขั้นเตรียมการก่อนผลิตไปสู่ขั้นการผลิตเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่พบข้าวปลอมมากที่สุดแต่ทั้งนี้ควรพิจารณาตรวจสอบและให้ความสำคัญกับทุกขั้นตอนเพื่อป้องกันการความผิดพลาด

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข้าวปลอมของรายการข่าว แต่ยังไม่ได้ลงลึกถึงกระบวนการผลิตข่าวให้มีความน่าสนใจ ดังนั้น ผู้วิจัยครั้งต่อไปจึงควรต่อยอดในการศึกษาวิจัยถึงกลยุทธ์การนำเสนอข่าวให้มีความน่าสนใจอีกแง่หนึ่งด้วย

5.3.2.2 การศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่าข้าวปลอมมีหลากหลายรูปแบบและง่ายต่อการหลงเชื่อข้าวปลอมโดยที่ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลรอบด้าน ดังนั้น ผู้วิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการรู้เท่าทันข้าวปลอมหรือกระบวนการชี้แจงข้อเท็จจริงที่จะทำให้ผู้รับชมมีวิจารณญาณในการรู้เท่าทันข้าวปลอมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- เกลียวพันธ์ ลิละศร. (2561). *ว่าด้วย Fake News*. สืบค้นจาก <https://www.secnia.go.th/2019/10/15/%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B8%A2-fake-news/>.
- จิโรจน์ จิตราพัฒนานันท์. (2559). *การศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการนำเสนอรายการข่าวโทรทัศน์ของสถานีโทรทัศน์สีทองทัพบกช่อง 7 ผ่านรายการสนามข่าว 7 สี*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- เจ็ด บรรดาศักดิ์. (2562). *'ข่าวปลอม' จากมุมมองนักปรัชญา เหตุผลของการมีอยู่และการรับมือให้ได้*. สืบค้นจาก <https://themomentum.co/philosophy-of-fake-news/>.
- เจาะเรตติ้งรายการข่าวปี 61 ก่อนลุ้นต่อปี 62. (2562). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/analysis-5rating-news-2561/>.
- ณัฐชนน อภาศิริรัตน์. (2560). *การวิเคราะห์การคัดเลือกประเด็นข่าวของช่อง 7 สี ในยุคดิจิทัล*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐนันท์ อิทธิยาภรณ์. (2562). *ผลกระทบของข่าวปลอม แนวทางการรับมือของผู้บริโภคสื่อ*. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/isranews-article/78298-fake-78298.html>.
- นันทิกา หनुสม. (2560). *ลักษณะของข่าวปลอมในประเทศไทยและระดับความรู้เท่าทันข่าวปลอมบนเฟซบุ๊กของผู้รับสารในเขตกรุงเทพมหานคร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ประวีณา พลเขตต์. (2561). *การรับรู้และการรู้เท่าทันสื่อของผู้ชมรายการข่าววอร์ก่อนแซร์*. วารสารการสื่อสารและการจัดการ นิต้า, 4(3), 47-62.
- เปิดเรตติ้งกลุ่มรายการข่าวเช้าทุกช่อง. (2562). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/top10-rating-morning-news11-12-62/>.
- พัชรภา เอื้ออมรวิช. (2561). *ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชนในยุคข่าวสารไร้พรมแดน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พิณ พัฒนา. (2560). *รู้เขาหลอกแต่เต็มใจให้หลอก รู้จัก 'Fake News' ข่าวปลอมออนไลน์ที่เราซักเจอจริงบ่อยขึ้นทุกวัน*. สืบค้นจาก <https://adaymagazine.com/global-7/>.
- ภาณุพงษ์ ทินกร. (2560). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลและแนวทางกำกับดูแล*. สารนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- รุ่งลักษณ์ นาคพงษ์. (2561). ปัจจัยในการบริหารงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลและการปรับตัวในยุคที่ภูมิทัศน์สื่อมีการเปลี่ยนแปลง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สกุลศรี ศรีสารคาม. (2557). จริยธรรมการใช้สื่อออนไลน์และสื่อสังคมในกระบวนการสื่อข่าวของสื่อไทยในยุคดิจิทัล. สืบค้นจาก <http://www.presscouncil.or.th/wp-content/uploads/2014/06/sakulsri.pdf>.
- สรานนท์ อินทนนท์. (2562). รู้เท่าทันข่าว. สืบค้นจาก <https://resourcecenter.thaihealth.or.th/files/90/>.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). สำนักงานสถิติฯ เผยผลการมีอุปกรณ์รับชมรายการโทรทัศน์ในครัวเรือน 2561. (2562). สืบค้นจาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/News/2561/25-12-61-1.aspx>.
- อัปเดต รายการข่าวเช้า เดือนม.ค. 63. (2563). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/top15-rating-morning-news-21-1-63/>.
- อิสริยะ ไพรีพ่ายฤทธิ์. (2560). Fake News ข่าวปลอม ปัญหาใหญ่ของโลกอินเทอร์เน็ต. สืบค้นจาก <http://www.okmd.tv/blogs/all-things-digital/fake-news-ข่าวปลอม-ปัญหาใหญ่ของโลก-อินเทอร์เน็ต>.
- 20 อันดับ เรตติ้งรายการข่าว ในวันนักข่าว 5 มี.ค. 63. (2563). สืบค้นจาก <https://www.tvdigitalwatch.com/top1-20-rating-5-3-63/>.
- Allcott, H., & Gentzkow, M. (2017). Social media and fake news in the 2016 election. *Journal of Economic Perspectives*, 31, 211–236.
- Cohen, B. C. (1963). *The press and, foreign policy*. Princeton, NJ: Princeton University.
- Desai, S., Mooney, H., & Oehrli, J. A. (2017). “Fake News,” lies and propaganda: How to sort fact from fiction. Retrieved from <http://guides.lib.umich.edu/fakenews>.
- Lewin, K. (1947). Frontiers in group dynamics: Concept, method and reality in social science; social equilibria and social change. *Human Relations*, 1, 5–41.
- Nielsen, R. K., & Graves, L. (2017). “News you don’t believe: Audience perspectives on fake news”. Retrieved from <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/news-you-don't-believeaudience-perspectives-fake-news>.

- Nurse, M. (2016). *Fake news and other types of misinformation defined*. Retrieved from <http://communicationscience.org.au/fake-news-and-other-formsofmisinformation-defined/>.
- Wardle, C. (2017). *Fake news: It's complicated*. Retrieved from <https://firstdraftnews.org/fake-news-complicated/>.
- Zaryan, S. (2017). *Truth and trust: How audiences are making sense of fake news*. Unpublished master's thesis. Sweden: Lund University.

แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	แนวคำถามหลัก	คำถามซีก (Probe)
1) เพื่อศึกษาความหมายของคำว่า ข้าวปลอม ในมุมมองของกองบรรณาธิการข้าวช่อง 7HD	1.1) ข้าวปลอม ในมุมมองของช่อง 7HD เป็นอย่างไร 1.2) หากนึกถึงข้าวปลอม ท่านนึกถึงอะไร	1.1.1) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยว่าข้าวปลอมมีลักษณะอย่างไร 1.1.2) ท่านคิดว่าข้าวปลอมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร 1.1.3) แหล่งที่มาของข้าวปลอมมาจากที่ใด
2) เพื่อศึกษารูปแบบของข้าวปลอม	2.1) จากประสบการณ์การทำงานของท่าน ท่านสังเกตเห็นว่ารูปแบบข้าวปลอมมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง และลักษณะแต่ละรูปแบบเป็นอย่างไร 2.2) ท่านมีวิธีแก้ปัญหาหรือรับมือกับข้าวปลอมในรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างไร	2.1.1) ท่านมีวิธีการจำแนกประเภทข้าวปลอมอย่างไร 2.1.2) ข้าวปลอมรูปแบบไหนที่ท่านพบมากที่สุด 2.2.1) สาเหตุของการเกิดข้าวปลอมแต่ละรูปแบบมาจากอะไรบ้าง
3) เพื่อศึกษากระบวนการนำเสนอข่าวของรายการข้าวช่อง 7HD	3.1) กระบวนการผลิตรายการข่าวของช่อง 7HD เป็นอย่างไร 3.2) วิธีการทำให้ข่าวมีความน่าสนใจต้องทำอย่างไร	3.1.1) ช่วยเล่าขั้นตอนที่กว่าจะมาเป็นข่าวแต่ละตัวให้ฟังหน่อย 3.2.1) วิธีการควบคุมดูแลความถูกต้องในแต่ละขั้นตอนต้องทำอย่างไร 3.2.2) ขั้นตอนก่อนการนำเสนอข่าวขั้นตอนใดสำคัญที่สุด และขั้นตอนใดที่ต้องระมัดระวังมากเป็นพิเศษ

(ตารางมีต่อ)

แนวคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย	แนวคำถามหลัก	คำถามซีก (Probe)
4) เพื่อศึกษาวิธีการ คัดกรองข้าวปลอม ของกอง บรรณาธิการข่าว ช่อง 7HD	4.1) ช่อง 7HD มีขั้นตอนใน การคัดกรองข้าวปลอม อย่างไรบ้าง	4.1.1) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหม ครับว่ามีการแบ่งหน้าที่ การทำงานอย่างไรบ้าง 4.1.2) ช่อง 7HD ให้ความสำคัญกับ การคัดกรองข้าวปลอมใน ระดับใด
	4.2) จากประสบการณ์การทำ รายการข่าวของท่าน ท่านมีวิธีคัดกรอง ข้าวปลอมอย่างไร	4.2.1) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหม ครับว่ามีวิธีการสังเกตหรือ คัดกรองข้าวปลอมอย่างไร
	4.3) หากพบว่าพนักงานของ ช่อง 7HD มีการทำงาน ผิดพลาด โดยนำข้าวปลอม มานำเสนอ มีวิธีการหรือ กระบวนการดำเนินการต่อ อย่างไร	4.3.1) หลังจากนำเสนอหรือ เผยแพร่ข่าวเรียบร้อยแล้ว ต้องทำอะไรต่อบ้าง 4.3.2) ช่วยเล่าให้ฟังหน่อยได้ไหม ครับว่าเคยมีการผิดพลาด ที่นำข้าวปลอมมานำเสนอ ในรายการไหมครับ 4.3.3) ช่อง 7HD มีบทลงโทษ อย่างไรบ้างกับการไม่ คัดกรองข้าวปลอม

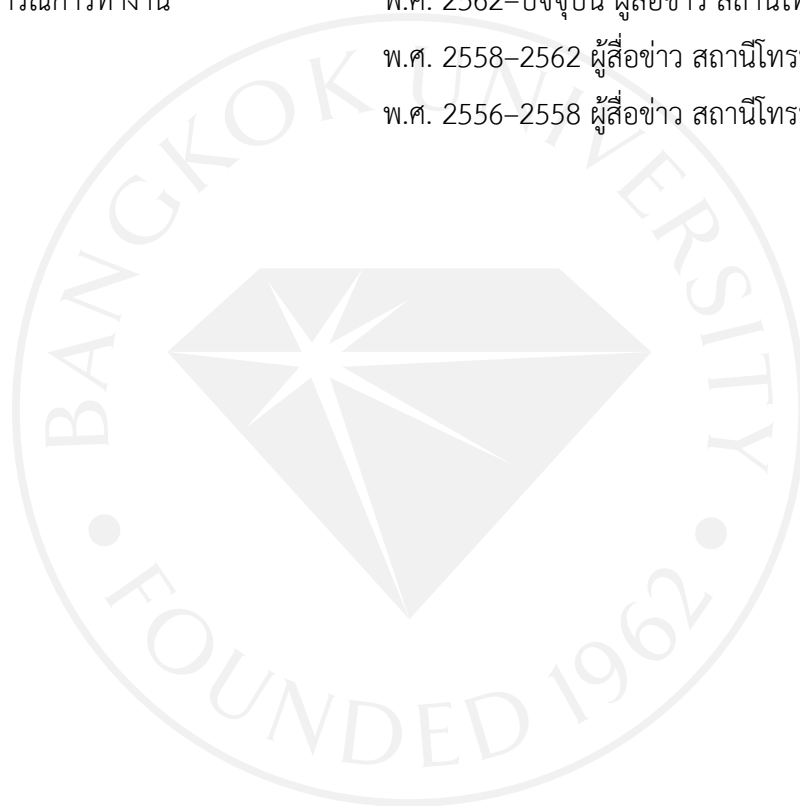

ข้อมูลผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประเภท	คนที่	นามสมมติ	ตำแหน่ง
ผู้บริหารระดับสูง	1	นายโอฬาร	ผู้จัดการฝ่ายข่าว
บรรณาธิการ	2	นางพรรณณา	บรรณาธิการข่าวสังคม
	3	นางมารวย	บรรณาธิการข่าวเศรษฐกิจ
	4	นางสาวพรสวรรค์	บรรณาธิการข่าวการเมือง
	5	นายองอาจ	บรรณาธิการข่าวอาชญากรรม
ผู้สื่อข่าว	6	นายธรา	ผู้สื่อข่าวสังคม
	7	นางสาวพิจิตรา	ผู้สื่อข่าวเศรษฐกิจ
	8	นายกล้าหาญ	ผู้สื่อข่าวอาชญากรรม
	9	นางสาวกัจจา	ผู้สื่อข่าวเฉพาะกิจ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล	กัญฐ์ทัพ เลิศฤทธิเศรษฐ์
อีเมล	gunthap_11@yahoo.co.th gunthap.lert@bumail.net
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2556 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ประสบการณ์การทำงาน	พ.ศ. 2562-ปัจจุบัน ผู้สื่อข่าว สถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD พ.ศ. 2558-2562 ผู้สื่อข่าว สถานีโทรทัศน์ เนชั่นทีวี พ.ศ. 2556-2558 ผู้สื่อข่าว สถานีโทรทัศน์ ทิวทัศน์

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิสารนิพนธ์

วันที่ 7 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2563

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) ภัณฑุ์ทัฬหิ เลิศฤทธิเศรษฐ์ อยู่บ้านเลขที่ 24/289 U Delight @jatujak
condo ซอย วิชาวดี 3 ถนน - ตำบล/แขวง จอมพล อำเภอ/เขต จตุจักร
จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10900
เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7620301221

ระดับปริญญา ตรี โท เอก

หลักสูตร นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ คณะ นิเทศศาสตร์
ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 9/1 หมู่ 5 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 12120 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์
หัวข้อ กระบวนการนำเสนอข่าวและการคัดกรองข่าวปลอมของรายการข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง 7HD
ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
(ต่อไปนี้เรียกว่า “สารนิพนธ์”)

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทน
และไม่มีกำหนดระยะเวลา ในการนำสารนิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง
เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนา งาน ให้ประโยชน์ในสารนิพนธ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้
ผู้อื่นใช้สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือ
การกระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิมีวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล
ของผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ เพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในสารนิพนธ์ ของผู้
อนุญาตให้ใช้สิทธิตลอดไป โดยข้าพเจ้าในฐานะผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้
ใช้สิทธิทำการจัดเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวของข้าพเจ้าได้

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาสิทธิในสารนิพนธ์ ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่นๆ เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณาได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญานี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดยตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานเป็นสำคัญ และเก็บไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ
(นายกัณฐ์ทัฬห เลิศฤทธิเศรษฐ์)

ลงชื่อ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
(ดร.อภิญญา จุลพิสิฐ)
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและพื้นที่การเรียนรู้

ลงชื่อ พยาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนสุดา ปุณณะหิตานนท์)
ผู้อำนวยการหลักสูตร/ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

ลงชื่อ พยาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ รุจิพงษ์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย